

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست

۴مقدمه چاپ ششم.....
	فصل اول : قوانین
	۱- قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه
۹(مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲).....
	۲- طرح توجیه ادارات اوقاف و امور خیریه در خصوص نظارت
	بر اعمال متولیان موقوفات.....
۲۰ ۲/۱ - طرح توجیه
۲۳ ۲/۲ - مجوز مقام معظم رهبری در مورد اجرای طرح توجیه
	۳- قانون استفساریه تبصره ذیل ماده ۹ قانون تشکیلات و اختیارات
	سازمان حج و اوقاف و امور خیریه.....
۲۴ ۳/۱ - موضوع استفسار ، بقعه متبرکه حضرت امام رضا (ع)
۲۴ نظر مجلس.....
 ۳/۲ - موضوع استفسار ، بقاع متبرکه حضرت عبدالعظیم (ع)
۲۵ و حضرت معصومه (س)
۲۵ نظر مجلس.....
	۴- لایحه قانونی تجدید قرارداد و اجاره املاک و اموال موقوفه
	و تجدید انتخاب متولیان و امانت نظار اماکن متبرکه مذهبی ومساجد
۲۶(مصوب ۱۳۵۸/۲/۴ شورای انقلاب اسلامی).....
	۵- قانون ابطال اسناد فروش رقبات ، آب و اراضی موقوفه
۲۹(مصوب ۱۳۶۳/۱/۲۸).....
	۶- قانون ابطال اسناد و فروش رقبات ، آب و اراضی موقوفه
۳۱(مصوب ۱۳۷۱/۱۱/۲۵).....

۲ قانون اوقاف

- ۷- قانون الحاق دو تبصره به ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات،
آب و اراضی موقوفه (مصوب ۱۳۸۰/۱۲/۱۹)..... ۳۴
- ۸- قانون استفساریه تبصره ۵ الحاقی به ماده واحده قانون ابطال
اسناد فروش رقبات ، آب و اراضی موقوفه (مصوب ۱۳۸۲/۹/۱۹).....
- موضوع استفسار..... ۳۶
- نظر مجلس..... ۳۶

فصل دوم : آیین نامه ها و مصوبات

- ۱- آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف
و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰)..... ۳۸
- ۲- دستورالعمل مربوط به تعاریف و اصطلاحات مندرج در آیین نامه اجرایی
قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه..... ۶۹
- ۳- آیین نامه کیفیت تحقیق و رسیدگی در شعب تحقیق سازمان اوقاف
و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۹/۳۰)..... ۷۵
- الف . وظایف شعب حقوقی..... ۷۷
- ب . وظایف شعب حسابرسی..... ۷۸
- ۴- آیین نامه نحوه انتخاب و برکناری ، شرایط و حدود اختیارات و وظایف امین ،
یا هیأت امنای اماکن مذهبی و موقوفات (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰)..... ۹۱
- ۵ - آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰)..... ۱۰۱
- ۶ - آیین نامه اجرایی لایحه قانونی تجدید قرارداد و اجاره املاک
و اموال موقوفه (مصوب ۱۳۵۸/۲/۱۷)..... ۱۰۷
- ۷ - آیین نامه قانون ابطال اسناد فروش رقبات ، آب و اراضی موقوفه
(مصوب ۱۳۶۳/۹/۷)..... ۱۱۰

- ۸- آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات ، آب و اراضی موقوفه
 (مصوب ۱۳۷۴/۲/۳)..... ۱۲۰
- ۹- تصویب نامه راجع به اصلاح آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد فروش
 رقبات ، آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ (مصوب ۱۳۷۸/۱۲/۱۵)..... ۱۳۰
- ۱۰- اصلاح آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات ، آب
 و اراضی موقوفه (مصوب ۱۳۸۰/۸/۲)..... ۱۳۲
- ۱۱- اصلاح آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات ، آب
 و اراضی موقوفه (مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۸)..... ۱۳۸
- ۱۲- ادغام جنبش ملی نیکوکاری در سازمان اوقاف..... ۱۳۹
- ۱۳- مصوبه شورای عالی اداری در مورد تفکیک امور حج و زیارت
 از سازمان حج و اوقاف و امور خیریه..... ۱۴۰

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الحمد لله الذي اوقف لعباده الارض و السموات

وهو ملقى النيات الخيرات و العبرات مبدل السيئات برحمته الحسنات

والصلوة والسلام على أشرف مجرى الصدقات

وعلى آله المعصومين خير فاعل الباقيات الصالحات

وبعد الحمد والصلوات

آنگاه که اندیشه احسان و انجام امور خیر خصوصاً امور عام المنفعه با روح جاودانگی که در ذات بشر قرار گرفته تلفیق می گردد، شاهد خلق یک نهاد خیریه با وصف تأبیدی خواهیم بود که نیت شخص نیکوکار را الی الابد ساری و جاری می سازد. بر همین مناسبت که گفته می شود مسئله وقف حتی به صورت «لایبایع و لا یوهب و لا یورث» و با اسقاط حق تصرفات اربعه نیز در بسیاری از جوامع قابل مشاهده است و هم از این روست که عده ای بر آن شده اند که وقف در اسلام یک حقیقت عرفیه داشته و دارای جنبه تأسیسی نمی باشد.

اما نکته ای که در مسئله وقف همواره باید مدنظر باشد بررسی این موضوع است که فکر احسان و امر خیر در چه زمانی و در کدام جامعه به کالبد وقف دمیده شده است. در واقع این مسئله را که وقف به عنوان یک شکل و یک

ابزار همواره وجود داشته و در اذهان بشر بوده را می پذیریم، اما بر آنیم که جنبه لاهوتی وقف از وحی و شریعت به تدبیر آدمی انشا گردیده و آدمی نیز به حکم فطرتی خیرخواه و الهی آن را به جان و دل پذیرفته است. لذاست که در تمامی ادیان الهی، ما با شکل متعالی تری از وقف روبرو هستیم و این تعالی را البته باید در دین خاتم به غایت خود یافت. بی شک اوج پیشرفت های علمی مسلمانان در عصر شکوفایی اسلامی را باید مدیون اوقاف آن زمان دانست. اوقافی که مدارس علمیه، بیمارستان ها، کتابخانه ها و تمامی عقبه سخت افزاری امپراطوری علمی اسلامی را پشتیبانی و حمایت می نمود. پس بجاست اگر گفته شود که جایگاه وقف در اسلام، اداره جامعه انسانی با تمام جوانب آن است.

در تعاریف فقهی که از وقف صورت گرفته به روایات متواتر در این خصوص استناد گردیده و عبارت «حسب الاصل و تسبیل المنفعه» که تضمین پایداری و بقای همیشگی موقوفات و خیرات و حسنات آن می باشد را در یک اجماع غالب مبنای تعریف وقف به شمار آورده اند.

به کار رفتن تعبیری چون «باقیات الصالحات» و «صدقه جاریه» در آیات و روایات ما، غیر از آنکه دوام وقف را مدنظر قرار داده، بیانگر نوع نگرش اسلام به این نهاد مقدس و اهمیتی است که برای آن در تأمین زندگی دنیوی و تضمین حیات اخروی قایل است.

این پایداری و دوام نهاد وقف و به تبع آن جاری بودن حسنات آن را باید سوای قواعدی که وصف تأیید را لازم و واجب فرض نموده، مدیون متولیان و

۶ قانون اوقاف

مدیران موقوفات دانست که به مثابه امنای واقفین و شریک در اجور حسنه ایشان، اجرای هرچه بهتر نیت و نگهداری اصل موقوفه را اولویت امور خود قرار داده اند.

و هم از این جهت است که تشکیلات اوقاف به عنوان متولی عام از ایام ماضی تا به حال همواره مورد توجه قرار گرفته و لزوم وجود آن، جهت اداره امور موقوفات و نظارت و رسیدگی به کلیه اموال و وجوهی که نیت صدقه جاریه بر آنها مترتب است مورد توجه قرار گرفته و به عنوان تضمین بقای این نهاد مقدس در هر دوره ای از تاریخ اسلامی در نظر گرفته شده است.

در این خصوص شکل گیری ساختار جدید حکومت در ایران پس از مشروطه و ایجاد نهاد مقنن و لزوم تعیین و تصویب قوانین جهت نظم و نسق امور پیچیده اجتماع امروز و طرح مسائلی نظیر تقابل سنت و مدرنیته، نه تنها موجبات کم رنگ شدن لزوم احیای این سنت دیرینه نگردید که از اولین قوانین مصوب کشور در سال ۱۲۸۹ هـ. ش (۱۳۲۸ هـ. ق) قانون وزارت معارف و اوقاف می باشد که تشکیلات اوقاف را در زمره یکی از هفت نهاد مرجع دولتی آن زمان قرار می داد.

پس از آن در تمام ادوار تقنینی شاهد اختصاص قسمتی از قوانین جدید به این حوزه بوده ایم تا جایی که امروز حضور نهاد وقف و توابع آن در قوانین مرجع نظیر قانون اساسی، مدنی، آیین های دادرسی و نیز قوانین و آیین نامه های متعدد ثبتي، قوانین و مقررات وزارتخانه ها و سازمان های دولتی و نهادهای عمومی مختلف، علاوه بر در نظر گرفتن پنج دوره قانونگذاری در خصوص

مجموعه تشکیلات اوقاف، نشان از حجم بالای قوانین موجود در این حوزه دارد.

با وجود چنین مجموعه ای از قوانین و مقررات متنوع، اهمیت تنقیح قوانین در حوزه وقف نیز روشن می گردد و لزوم بررسی و تدوین مجموعه ای منسجم که در بر دارنده ی نیازهای قانونی دست اندرکاران حوزه وقف بوده و برای محققین و سایر افرادی که مشتاق پژوهش در این حوزه هستند مفید واقع گردد، بیش از پیش آشکار می شود و ما را بر آن می دارد تا دست به گردآوری مجموعه ای از قوانین کاربردی در این حوزه بزنیم که البته در این خصوص تلاش هایی از سنوات گذشته صورت پذیرفته که جای بسی تقدیر و تشکر دارد.

مجموعه حاضر که حاصل تلاش و زحمات همکاران محترم در سازمان اوقاف و امور خیریه می باشد پس از الحاق مصوبات و اصلاحات جدید و حذف برخی موارد منسوخ به صورت دقیق مورد تنقیح قرار گرفته و متعاقب استقبال فراوانی که از چاپ قبلی این مجموعه صورت پذیرفت و موجب نایاب شدن آن گردید، برای نوبت ششم به زیور طبع آراسته می گردد. امید که مورد حسن بهره برداری قرار گرفته و راهگشای همکاران و دوستداران حوزه ی وقف باشد. والحمدلله

علی محمدی

نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه

فصل اول:

قوانین

قانون تشکیلات و اختیارات
سازمان اوقاف و امور خیریه
(مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲)

ماده ۱

از تاریخ تصویب این قانون ، سازمان اوقاف به سازمان حج و اوقاف و امور خیریه^۱ تغییر نام می یابد و امور ذیل به عهده این سازمان واگذار می گردد:

- ۱- اداره امور موقوفات عام ، که فاقد متولی بوده یا مجهول التولیه است و موقوفات خاصه در صورتی که مصلحت وقف و بطون لاقحه و یا رفع اختلاف موقوف علیهم متوقف بر دخالت ولی فقیه باشد.^۲
- ۲- اداره امور اماکن مذهبی اسلامی ، که ترتیب خاصی برای اداره آنها داده نشده است ، به استثنای مساجد و مدارس دینی و تکایا.

۱- به موجب مصوبه شماره ۴۶۲/د ش مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۵ شورای عالی اداری ، کلیه امور مربوط به حج و زیارت از سازمان حج و اوقاف و امور خیریه منفک و به سازمان حج و زیارت واگذار شد (متن کامل این مصوبه در صفحه ۱۴۰ درج شده است)

۲- حضرت آیت الله العظمی امام خمینی (ره) در رابطه با این بند و تبصره یک همین ماده ، در تاریخ ۱۳۶۳/۱۰/۲۵ اجازه تصدی اموری که مربوط به ولی فقیه است را در سازمان حج و اوقاف و امور خیریه به نماینده امام و سرپرست سازمان مزبور صادر فرمودند . همچنین مقام معظم رهبری نیز علاوه بر اذن فوق ، اجازه اجرای بند هفت و تبصره سه ماده یک قانون اوقاف را در حدود موازین شرع ، طی نامه شماره ۱/۱۸۷۳۶ مورخ ۱۳۷۶/۱/۲۳ به نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه صادر فرمودند.

۳- اداره امور مؤسّسات و انجمن های خیریه ای که از طرف دولت یا سایر مراجع ذیصلاح به سازمان محول شده یا بشود.

۴- اداره مؤسّسات و انجمن های خیریه ای که به تشخیص دادستان محل فاقد مدیر باشد (تا تعیین تکلیف از طرف دادگاه) ، ضمّ امین در مؤسّسات و انجمن های خیریه ای که به تشخیص دادستان محل ، مدیر آن فاقد صلاحیت باشد (تا تعیین تکلیف از طرف دادگاه) و همچنین است در صورت نبودن یا عدم صلاحیت ناظر (در مواردی که ناظر پیش بینی شده باشد).

۵ - انجام امور مربوط به گورستان های متروکه موقوفه ای که متولی معین ندارد و اتخاذ تصمیم لازم در مورد آنها.

۶ - کمک مالی در زمینه تبلیغ و نشر معارف اسلامی.

۷ - اثلاث باقیه ، محبوسات ، نذور ، صدقات و هر مال دیگری که به غیر از عنوان وقف برای امور عام المنفعه و خیریه اختصاص یافته در حکم موقوفات عامه است و چنانچه فاقد متولی و متصدی باشد با اذن ولی فقیه تحت اداره و نظارت سازمان اوقاف و امور خیریه قرار خواهد گرفت . رعایت مفاد اسناد تنظیمی مربوط به این اموال و رقبات اعم از وصیت نامه و حبس نامه و سیره جاریه در اداره امور و مصرف عواید آنها ضروری خواهد بود.^۱

۱- بند هفت و تبصره سه ذیل آن به موجب قانون « الحاق یک بند و یک تبصره به ماده یک قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه » به عنوان ماده واحده در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ دوازدهم اسفند ماه یکهزار و سیصد و هفتاد و پنج مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۷۵/۱۲/۲۲ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

تبصره ۱: سرپرست سازمان باید از طرف ولی فقیه ، مجاز در تصدی اموری که متوقف بر اذن ولی فقیه است ، باشد.

تبصره ۲: بقاع متبرکه که حضرت رضا (ع) و حضرت احمدبن موسی (شیراز) و حضرت معصومه و حضرت عبدالعظیم: و موقوفات مربوط به آنها که متولی خاص نداشته باشد و موقوفاتی که برای اداره هر کدام آنها از طرف ولی فقیه ، نایب التولیه تعیین شده یا بشود ، از شمول این قانون مستثنی است و در غیر این صورت اداره آنها با سازمان خواهد بود.

تبصره ۳: سازمان اوقاف و امورخیریه در صورت نیاز در مورد رقبات و اموال موضوع بند هفت بالا با تأیید نماینده ولی فقیه و سرپرست آن سازمان ، به منظور جلوگیری از تعدی و تفریط در اداره آنها نسبت به نصب امین یا هیئت امانا اقدام خواهد کرد.

ماده ۲

از تاریخ تصویب این قانون سازمان اوقاف از نخست وزیری منتزع و اداره امور حج و زیارت اماکن متبرکه اسلامی خارج از کشور و امور اوقاف ، تحت عنوان سازمان حج و اوقاف و امورخیریه وابسته به وزارت ارشاد اسلامی اداره می شود.

ماده ۳

هر موقوفه ، دارای شخصیت حقوقی است و متولی یا سازمان حسب مورد نماینده آن می باشد.

ماده ۴

متولی موقوفه کسی است که به موجب مفاد وقف نامه و مقررات قانون مدنی یا این قانون ، واجد این سمت باشد . در مورد اعتراض اشخاص با رعایت مواد ۱۴ تا ۱۷ این قانون اقدام خواهد شد.

تبصره ۱: موقوفاتی که متولی آنها عزل یا فوت می شود ، تا تشخیص متولی بعدی ، و موقوفاتی که متولی آنها ممنوع المداخله می شود ، تا رفع ممنوعیت یا ضمّ امین ، در حکم موقوفات بدون متولی است.

تبصره ۲: هرگاه شخص یا اشخاصی که در وقفنامه به عنوان متولی معین شده اند وجود نداشته باشند و یا اوصاف مقرر در وقف نامه منطبق با شخص یا اشخاص معینی نگردد ، موقوفه در حکم موقوفه مجهول التولیه است.

تبصره ۳: در موقوفاتی که شرط مباشرت نشده باشد هرگاه متولی برای انجام تمام یا قسمتی از امور مربوط به موقوفه وکیلی انتخاب کند ، وکیل مزبور باید توانایی انجام مورد وکالت را داشته باشد . در صورتی که وکیل انتخابی ، به تشخیص سازمان قادر به ایفای وظایف محوله نباشد مراتب کتباً به متولی ابلاغ خواهد شد . هرگاه ظرف دو ماه برای متولیان مقیم ایران و چهارماه برای متولیان مقیم خارج کشور ، متولی اقدام به تغییر وکیل ننماید موضوع به دادگاه صالح حاله و پس از ثبوت عدم توانایی وکیل مزبور ، با ابلاغ سازمان از دخالت ممنوع می شود . این حکم شامل وکلایی که قبلاً نیز انتخاب شده اند خواهد بود.

ماده ۵

سازمان حج و اوقاف و امور خیریه می تواند در اموری که اداره آن به عهده این سازمان است شخص یا هیئتی از اشخاص متدین و معروف به امانت را به عنوان امین یا هیئت امنا تعیین نماید.

تبصره ۱: نحوه انتخاب و برکناری و شرایط و حدود اختیارات و وظایف امین یا هیئت امنا و میزان حق الزحمه آنان ، همچنین نظامات راجع به حفظ و نگهداری اماکن و اموالی که اداره آن به عهده سازمان حج و اوقاف و امور خیریه می باشد ، به موجب آیین نامه هایی که براساس مقررات و سنن و خصوصیات اماکن مربوط که به تصویب هیئت وزیران می رسد ، خواهد بود.

تبصره ۲: نذور نقدی که جهت مشخصی برای مصرف آن معین نشده است و وجوه حاصل از فروش اموال منقول زاید بر احتیاجی که به این قبیل اماکن اهدا می شود ، با جلب نظر اداره اوقاف ، به وسیله هیئت امنا به ترتیب در امور ذیل مصرف می شود:

الف : عمران و آبادی اماکن مذکور .

ب : تدارک وسایل رفاه و بهداشت زوار این اماکن و ساکنان ناحیه .

ج : نشر معارف اسلامی و تبلیغات مذهبی و تعظیم شعایر دینی در آن محل .

د : کمک به مدارس علوم دینی در آن محل .

هـ : خیرات و میراث مطلقه .

ماده ۶:

صرف درآمد موقوفات به منظور بقای عین آنها بر سایر مصارف مقدم است و متولی موظف است موجبات آبادانی رقبات موقوفه را در جهت بهره برداری صحیح از آنها به منظور اجرای نیت واقف فراهم آورد.

تبصره: در صورتی که درآمد یک ساله موقوفه یا اماکن اسلامی برای تعمیر و یا نوسازی آن کافی نباشد، درآمد دو یا چند سال در حساب مخصوصی ذخیره و به موقع به مصرف خواهد رسید.

ماده ۷

هرگاه متولی یا ناظر نسبت به عین یا منافع موقوفه تعدی یا تفریط نماید یا در انجام وظایف مقرر در وقف نامه و قانون و آیین نامه ها و مقررات مربوط، مسامحه و اهمال ورزد، با رسیدگی شعبه تحقیق و حکم دادگاه، حسب مورد معزول یا ممنوع المداخله یا ضمّ امین خواهد شد.

تبصره ۱: به متولی و ناظر ممنوع المداخله در زمان ممنوعیت، حق التولیه و حق النظاره تعلق نخواهد گرفت مگر آنکه برائت آنان ثابت شود و در مواردی که ضمّ امین می شود، اوقاف حق امین را خواهد پرداخت.

تبصره ۲: در مواردی که مطابق قانون مدنی یا این قانون ضمّ امین می شود، دادگاه ها می توانند سازمان حج و اوقاف و امور خیریه را هم به عنوان امین تعیین کنند.

تبصره ۳: نسبت به تعدی و تفریط یا سایر تخلفات مدیران و امنای مؤسّسات و بنیادهای خیریه، طبق اساس نامه مؤسسه، و بنیاد مربوط اقدام

خواهد شد و در صورتی که اساس نامه آنها در این موارد ساکت یا ناقص باشد ، مشمول مقررات پیش بینی شده در این ماده و تبصره های آن خواهند بود.

تبصره ۴: کلیه مباشران موقوفات و اماکن مذهبی اعم از متولی و ناظر و امانا و مدیران و امنای مؤسسات و بنیادهای خیریه مذکور در این قانون در حکم امین می باشند و در صورت تعدی یا تفریط یا تخلفات دیگر ، ملزم به تأدیه حقوق و وجوه و اموال و جبران خسارات ناشی از اعمال خود خواهند بود . هرگاه عمل آنها مشمول عناوین کیفری باشد ، از طریق مراجع قضایی نیز تعقیب و به مجازات مقرر محکوم خواهند شد.

ماده ۸

در آمد موقوفات مجهول المصرف و موقوفاتی که به صیغه مبررات مطلقه وقف شده قابل مصرف در تحقیق و تبلیغ و نشر کتب در زمینه معارف اسلامی و عمران موقوفات می باشد ، زیر نظر سازمان به مصرف می رسد.

تبصره : درآمد موقوفات متعذر المصرف و موقوفاتی که عواید آنها به سبب قلت گرچه با پس انداز چند سال برای اجرای نظر واقف کافی نباشد ، با تشخیص تحقیق اوقاف در موارد اقرب به غرض واقف ، در محل به مصرف می رسد . آن قسمت از درآمد موقوفاتی که به علت کثرت عواید ، زاید بر مصرف متعارف باشد ، حتی الامکان در موارد اقرب به نظر واقف صرف گردد و در صورت نبودن مورد اقرب ، در مطلق امور خیریه به مصرف خواهد رسید . مقصود از متعذرالمصرف آن است که صرف درآمد موقوفه در مصارف مقرر ، به

قانون اوقاف ۱۶

علت فراهم نبودن وسایل و یا انتقای موضوع و یا عدم احتیاج به مصرف ، مقدر نباشد.

ماده ۹

سازمان حج و اوقاف و امور خیریه نسبت به مواردی که در بندهای ماده یک این قانون به عهده آن گذاشته شده در صورت عدم اقدام متولی یا امنا یا موقوف علیهم ، حق تقاضای ثبت و سایر اقدامات لازم و اعتراض و اقامه دعوی را دارد . همچنین می تواند در مواردی که لازم بداند و مصلحت موقوفه ایجاب نماید ، در دعاوی مربوط ، وارد دعوی شده و به احکام صادره اعتراض کند.

تبصره : در کلیه موارد مذکور در این ماده سازمان حج و اوقاف و امور خیریه ، موقوفات عام ، بقاع متبرکه ، اماکن مذهبی اسلامی ، مدارس علوم دینی و مؤسسات و بنیادهای خیریه ، از پرداخت مخارج و هزینه های دادرسی و ثبتی و اجرایی معاف می باشند.

ماده ۱۰

ثبت معاملات راجع به عین یا منافع موقوفات و بنیادها و مؤسسات خیریه مذکور در ماده ۹ در دفاتر اسناد رسمی ، موکول به موافقت سازمان حج و اوقاف و امور خیریه است . دفاتر اسناد رسمی مکلف اند رونوشت مصدق وقف نامه ها و اسناد راجع به وقف را ظرف ده روز پس از ثبت ، به اداره اوقاف مربوطه ارسال دارند.

تبصره: ادارات ثبت مکلف اند رونوشت مصدّق اسناد مالکیت وقف را پس از صدور ، به اداره اوقاف محل تحویل نمایند . متولیان نیز موظف اند ظرف دو ماه از تاریخ اجرای این قانون ، رونوشت مصدّق اسناد مالکیت و رونوشت وقفنامه های موجود نزد خود را برای حفظ و نگهداری به اداره اوقاف مربوط تسلیم دارند.

ماده ۱۱

حق التولیه متولی و یا سازمان (در قبال اعمال تولیت نسبت به موقوفات متصرفی) ، همچنین حق النظاره ناظر به میزان مقرر در وقف نامه است و در صورتی که وقف نامه موجود نباشد و یا میزان حق التولیه و حق النظاره در آن تعیین نشده باشد ، حق التولیه به مقدار اجرت المثل از عایدات خالص خواهد بود.

ماده ۱۲

سازمان حج و اوقاف و امورخیریه وجوهی را که از محل هدایای مستقل و حق التولیه و حق النظاره دریافت می دارد طبق بودجه ای که هر سال تنظیم و به تصویب هیئت دولت خواهد رساند رأساً به مصرف می رساند.

ماده ۱۳

وجوهی که از محل پذیره و هدایی حاصل از اجاره و استیجار رقبات موقوفه دریافت می گردد از عواید همان موقوفات محسوب و به مصارف مقرر خواهد رسید.

تبصره: نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی مطابق آیین نامه ای است که به تصویب هیئت دولت خواهد رسید.

ماده ۱۴

تحقیق در جمع و خرج عواید راجع به وقف و نیز صدور مفاصاحساب و تطبیق مصارف با مفاد وقف نامه و تشخیص متولی و ناظر و موقوف علیهم (با رعایت ماده ۷ این قانون و تبصره های آن) با شعب تحقیق اوقاف است مگر در موقوفات منصوص التولیه در صورتی که مظنه تعدی و تفریط متولی نباشد.

ماده ۱۵

هیئت تحقیق اوقاف مرکب از دو قسمت حقوقی و حسابرسی است و شعب آن برحسب ضرورت در مراکز استان ها و شهرستان ها تأسیس می گردد.

تبصره: ادارات اوقاف و اشخاص ذینفع در صورتی که اعتراض داشته باشند می توانند پس از ابلاغ نظر شعبه تحقیق، اعتراض خود را در دادگاه های دادگستری طرح نمایند. حکم این ماده در مورد بنیادها و مؤسسات خیریه و اماکن مذهبی اسلامی نیز جاری است.

ماده ۱۶

در مورد اراضی که برای احداث مراکز آموزشی یا درمانی وقف می شود در صورتی که متولی بدون عذر موجه در مدت مناسب با تشخیص سازمان، اقدام مؤثری برای احداث آن مراکز نکند و الزام متولی هم به انجام آن ممکن نباشد سازمان می تواند حسب مورد آن اراضی را در اختیار وزارت آموزش و پرورش،

وزارت بهداری ، سازمان بهزیستی ، هلال احمر محل یا سازمان دیگری که وظایف آن متناسب با اهداف واقف باشد قرار دهد تا اقدام لازم به عمل آورند.

ماده ۱۷

آیین نامه های اجرایی این قانون و کیفیت تحقیق در شعب تحقیق با پیشنهاد سازمان ، به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

ماده ۱۸

کلیه قوانین و مقرراتی که با این قانون مغایرت دارد از تاریخ لازم الاجرا شدن این قانون لغو می گردد.

قانون فوق مشتمل بر هجده ماده و هفده تبصره در جلسه روز یکشنبه دوم دی ماه یکهزار و سیصد و شصت و سه مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۶۳/۱۰/۶ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

رییس مجلس شورای اسلامی - اکبر هاشمی رفسنجانی

طرح توجیه ادارات اوقاف و امور خیریه در خصوص نظارت بر اعمال متولیان موقوفات

طرح توجیه

مقدمه

به دنبال اجرای قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲ مجلس شورای اسلامی و آیین نامه های اجرایی آن ، مصوب هیئت وزیران ، به دلیل تفسیرهای مختلف توسط ادارات و افراد ذیربط از آیین نامه های فوق الذکر و با عنایت به اینکه بسیاری از موقوفات عامه به وسیله متولیان اداره می شود و غالباً مشاهده شده است که رقبات متعددی از موقوفات مزبور به علت عدم آگاهی به موازین شرعی و قوانین جاری و یا تفسیرهای مختلف از حالت وقف خارج و یا بدون رعایت غبطه و صلاح وقف در ید اشخاص قرار گرفته است ، لذا به منظور جلوگیری از هرگونه سوء استفاده از موقوفات و رعایت موازین شرعی و قانونی از سوی ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و متولیان ، به استناد تبصره یک ماده یک قانون تشکیلات و اختیارات سازمان ، وظایف ادارات حج و اوقاف و امور خیریه در رابطه با موقوفاتی که دارای متولی می باشد به شرح زیر ابلاغ می گردد:

ماده ۱

ادارات حج و اوقاف و امور خیریه به استناد تبصره ۲ ماده ۱ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان در مورد بقاع متبرکه:

الف : حضرت علی بن موسی الرضا علیه آلاف التحية و الثناء (آستان قدس رضوی)

ب : حضرت احمد بن موسی (ع) (شاهچراغ)

ج : حضرت فاطمه معصومه (س)

د : حضرت عبدالعظیم حسنی (ع) و موقوفات مربوط به بقاع مزبور که از طرف مقام معظم رهبری برای اداره آنها تولیت معین و منصوب گردیده است ، هیچ گونه دخالت و نظارتی نخواهند داشت.

ماده ۲

چنانچه از طرف مقام معظم رهبری برای اداره موقوفه ای ، متولی معین و نصب شده باشد ادارات حج و اوقاف و امورخیریه مجاز به دخالت و یا نظارت در مورد این گونه موقوفات نخواهند بود.

ماده ۳

متولیان منصوصی که با تشخیص ادارات تحقیق سازمان حج و اوقاف و امورخیریه به استناد قسمت آخر ماده ۱۴ قانون فوق الاشعار در مظان تعدی و تفریط نباشند از تسلیم صورتحساب درآمد و هزینه و اخذ مفاصاحساب از شعب تحقیق معاف بوده و ادارات حج و اوقاف و امورخیریه بر اعمال این گونه متولیان نظارت نخواهند نمود.

تبصره : در صورتی که این گونه متولیان بخواهند از معافیت های مقرر در ماده ۲ قانون مالیات های مستقیم استفاده نمایند ، ملزم به رعایت ضوابط مقرر در آیین نامه اجرایی آن قانون ، می باشند.

قانون اوقاف ۲۲

ماده ۴: به موجب ماده ۱۴ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان و آیین نامه های آن، تحقیق در جمع و خرج عواید موقوفات و صدور مفاصاحساب و تطبیق مصارف آن با مفاد وقف نامه از وظایف شعب ادارات تحقیق است. لذا شعب مذکور موظف اند همه ساله ضمن اقدام به موقع در این مورد، اسامی متولیانی را که مشمول مواد ۲ و ۳ این طرح نباشند به ادارات حج و اوقاف و امور خیریه شهرستان مربوطه اعلام تا آن ادارات بتوانند به موقع در تنظیم اسناد معاملات راجع به عین یا منافع این قبیل موقوفات نظارت کامل نموده و امور مربوط به موقوفه با نظارت استصوابی ادارات حج و اوقاف و امور خیریه محل انجام گردد.

بدیهی است به محض خروج هر یک از متولیان مشمول این ماده از مظانّ تعدی و تفریط، موضوع نظارت نیز مرتفع خواهد شد.

مجوز مقام معظم رهبری در مورد اجرای طرح توجیه

بسمه تعالی

شماره: ۱/۳۵۰۳

تاریخ ۱۳۶۹/۸/۱۴

جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای امام جمارانی
نماینده محترم ولی فقیه و سرپرست سازمان حج و اوقاف و
امور خیریه
با سلام،

طرح ارسالی طی نامه شماره ۱۲۰/۵۹۳۱ مورخ ۱۳۶۹/۷/۲۳ در خصوص نظارت
آن سازمان بر اعمال متولیان موقوفات که اصل آن به پیوست ارسال می گردد
، به استحضار مقام معظم رهبری رسید . در ذیل همین نامه مقرر فرمودند:

جناب حجت الاسلام آقای جمارانی
عمل به این آیین نامه ، با رعایت احتیاط در اجرای مضمون وقف نامه ها ،
خوب و مفید است و با آن موافقت می شود ۱۳۶۹/۸/۷.

دفتر مقام معظم رهبری - محمدی گلپایگانی

قانون استفساریه تبصره ذیل ماده ۹
قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و
اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳
(مصوب ۱۳۷۹/۲/۲۸ و ۱۳۷۹/۶/۱۳)

موضوع استفسار

آیا بقعه متبرکه حضرت امام رضا (ع) به لحاظ اطلاق عبارت «بقاع متبرکه» مذکور در تبصره ذیل ماده ۹ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲ مشمول برخورداری از مزایای معافیت از پرداخت مخارج و هزینه های دادرسی و ثبتی و اجرای این تبصره می شود یا منصرف از آن است؟

نظر مجلس

ماده واحده: بقعه متبرکه و موقوفات حضرت امام رضا (ع) به لحاظ اطلاق عبارت بقاع متبرکه مذکور در تبصره ذیل ماده ۹ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳ مشمول برخورداری از مزایای معافیت از پرداخت مخارج و هزینه های دادرسی و ثبتی و اجرایی این تبصره می شود.

قانون فوق مشتمل بر ماده واحده در جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ بیست و هشتم اردیبهشت ماه یکهزار و سیصد و هفتاد و نه مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۷۹/۳/۲ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

رئیس مجلس شورای اسلامی - مهدی کروبی

موضوع استفسار

ماده واحده: آیا بقاع متبرکه حضرت عبدالعظیم و حضرت معصومه: و موقوفات آنها به لحاظ اطلاق عبارت بقاع متبرکه مذکور در تبصره ذیل ماده ۹ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲ همانند بقعه متبرکه حضرت امام رضا(ع) مشمول برخورداری از مزایای معافیت از پرداخت مخارج و هزینه های دادرسی و ثبتی و اجرایی این تبصره می شوند؟

نظر مجلس

بقاع متبرکه حضرت عبدالعظیم و حضرت معصومه: و موقوفات آنها به لحاظ اطلاق عبارت بقاع متبرکه مذکور در تبصره ذیل ماده ۹ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲ همانند بقعه متبرکه حضرت امام رضا(ع) مشمول برخورداری از مزایای معافیت از پرداخت مخارج و هزینه های دادرسی و ثبتی و اجرایی این تبصره می شوند. قانون فوق مشتمل بر ماده واحده در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ سیزدهم شهریورماه یکهزار و سیصد و هفتاد و نه مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۷۹/۶/۲۳ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

رئیس مجلس شورای اسلامی - مهدی کروبی

لایحه قانونی تجدید قرارداد و اجاره املاک
و اموال موقوفه و تجدید انتخاب متولیان و
امنا و نظار اماکن متبرکه مذهبی و مساجد
(مصوب ۱۳۵۸/۲/۴ شورای انقلاب اسلامی)

ماده ۱

به منظور جلوگیری از هرگونه تضییع حق در موقوفات کشور و تنظیم اسناد و قرارداد اجاره و تعیین اجاره بهای عادلانه املاک استیجاری و متصرفی موقوفه، از این تاریخ کلیه اسناد و قراردادها (اعم از عادی و رسمی) منعقد بین اوقاف و مستأجرین در موقوفات عامه، نظیر املاک مزروعی و باغات و اراضی و مستغلات و مستحدثات شهری و روستایی فسخ و به این قبیل مستأجرین و سایر اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی که به هر نحوی از انحا در حال حاضر املاک موقوفه را متصرف می باشند اخطار می شود که در ظرف سه ماه از تاریخ تصویب این لایحه جهت روشن نمودن وضع املاک استیجاری و متصرفی خود و تأدیه اجاره بهای گذشته و تنظیم اسناد جدید اجاره به نرخ عادلانه روز، به اداره اوقاف محل وقوع ملک، مراجعه نمایند. در صورت عدم مراجعه و انقضای مهلت مقرر، اداره اوقاف از ادامه استفاده و تصرفات غیرقانونی آنها جلوگیری و با خلع ید از مستأجر یا متصرف، با رعایت صرفه موقوفه آن را به اشخاص متقاضی واگذار خواهد نمود و کلیه مطالبات موقوفه را نیز از مستأجر یا متصرف قبلی و یا از محل فروش و واگذاری اعیانی متعلق به آنها دریافت می دارد.

تبصره: ترتیب تنظیم اجاره نامه و میزان اجاره بهای عادلانه روز، براساس آیین نامه ای خواهد بود که ظرف پانزده روز از تاریخ تصویب این قانون از طرف سازمان اوقاف تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

ماده ۲

به منظور حسن اداره اماکن متبرکه مذهبی اسلامی کشور و مساجد، از طریق انتخاب هیئت امنای جدید از اشخاص واجد صلاحیت که مراتب تقوی و امانت آنان مورد تأیید و قبول باشد و تجدید انتخاب متولیان و امانت و نظار که از طرف سازمان اوقاف منصوب خواهند شد، از این تاریخ کلیه اعضای هیئت امنای مذکور و متولیان و امانت و نظار مربوطه از سمت خود معزول و از هرگونه دخالت و تصرف در اموال اماکن مورد تصدی، ممنوع می گردند و مکلف اند تا انتخاب و تعیین متولیان و امانت و نظار جدید، کلیه اموال و وجوه دریافتی و اسناد و مدارک موقوفه و اماکن مربوطه را به طور امانی حفظ و نگهداری نموده و به محض صدور ابلاغ و معرفی اعضای جدید، عیناً طبق صورتجلسه با نظر اوقاف محل، تحویل نمایند.

تبصره: تجدید انتخاب و انتصاب متولیان و امانت و نظار قبلی بلامانع است و اداره امور موقوفه تا انتخاب اعضای جدید به عهده اداره اوقاف محل خواهد بود.

ماده ۳

سازمان اوقاف می تواند با کسب نظر مشورتی شورای امانت و نظار هر حوزه اوقافی، از بین اشخاص علاقه مند و ذیصلاح مذکور در فوق نسبت به تشکیل

و تعیین هیئت امانا و انتخاب متولیان و نظار جهت کلیه اماکن متبرکه مذهبی اسلامی اقدام لازم را به عمل آورد. هیئت امانای این قبیل اماکن حداقل سه نفر و حداکثر پنج نفر خواهند بود که پس از انتخاب و صدور ابلاغ، انجام وظیفه خواهند نمود. صدور ابلاغ و احکام مزبور نیازی به تصویب شورای عالی اوقاف نخواهد داشت.

تبصره ۱: در هر حوزه اوقافی که شورای مشورتی امانا و نظار تشکیل نشده باشد، جلب نظر و تصویب شورای عالی اوقاف ضروری است.

تبصره ۲: در مورد تعیین هیئت امانا و انتخاب متولیان و نظار جهت مساجد، سازمان اوقاف لایحه دیگری تهیه و پس از تصویب هیئت وزیران به شورای انقلاب اسلامی تقدیم می نماید.

ماده ۴

تصمیمات متخذه از طرف سازمان اوقاف نسبت به اجرای مفاد این لایحه قانونی، قطعی و لازم الاجرا است.

شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران

قانون ابطال اسناد فروش
رقبات ، آب و اراضی موقوفه
(مصوب ۱۳۶۳/۱/۲۸)

ماده واحده : از تاریخ تصویب این قانون ، کلیه موقوفاتی که بدون مجوز شرعی به فروش رسیده یا به صورتی به ملکیت درآمدی باشد به وقفیت خود بر می گردد و اسناد مالکیت صادر شده باطل و از درجه اعتبار ساقط است.

تبصره ۱ : پس از ابطال سند مالکیت در مواردی که موقوفه قابل اجاره باشد و متصرف تقاضای اجاره کند با رعایت مصلحت وقف و حقوق مکتسبه متصرف ، قرارداد اجاره با متصرف تنظیم خواهد شد.

تبصره ۲ : کلیه املاک مزروعی که در اجرای قانون اجازه تبدیل به احسن و واگذاری دهات و مزارع موقوفات عام مصوب ۱۳۵۰/۱/۲۹ به زارعین صاحب نسق انتقال و بین آنان تقسیم شده با حفظ مصلحت وقف با متصرفین و زارعان صاحب نسق با رعایت حقوق اکتسابی آنان اجاره نامه تنظیم می شود. وجوهی که قبلاً از طرف دولت بابت املاک مزبور مطابق ماده واحده پرداخت شده بابت اهدایی دولت به موقوفه محسوب و از تاریخ تحویل زمین به متصرف اجرت المثل زمین توسط کارشناس رسمی یا خبره محلی تعیین و با محاسبه وجوه پرداختی قبلی متصرف تهاتر و کسر یا اضافه آن محاسبه خواهد گردید.

تبصره ۳ : کسانی که زمین یا خانه موقوفه ای را بدون اطلاع از وقفیت از اشخاص حقیقی یا حقوقی خریداری نموده و به موجب این قانون اسناد مالکیت آن باطل می شود می توانند برای دریافت خسارت وارده به فروشنده

۳۰ قانون اوقاف

رجوع نمایند، در صورتی که متصرف طبق تبصره ۱ این قانون تقاضای اجاره نماید، سازمان اوقاف می تواند از تاریخ تصویب این قانون با متصرف تنظیم اجاره نماید.

تبصره ۴: در مواردی که جهت مورد نظر واقف، تغییر یافته باشد بایستی به نظر واقف عمل شود.

تبصره ۵: کلیه قوانین و مقررات مغایر با این ماده و تبصره های آن لغو و کان لم یکن می باشد. وزارت کشاورزی و سازمان اوقاف موظف اند آیین نامه اجرایی این قانون را ظرف مدت سه ماه از تاریخ تصویب این قانون تهیه و پس از تصویب هیئت دولت به اجرا درآورند.

قانون فوق مشتمل بر ماده واحده و پنج تبصره در جلسه روز سه شنبه بیست و هشتم فروردین ماه یکهزار و سیصد و شصت و سه مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۶۳/۲/۳ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

رئیس مجلس شورای اسلامی - اکبر هاشمی رفسنجانی

**قانون ابطال اسناد و فروش
رقبات ، آب و اراضی موقوفه
(مصوب ۱۳۷۱/۱۱/۲۵)**

ماده واحده : از تاریخ تصویب این قانون کلیه موقوفات عام که بدون مجوز شرعی به فروش رسیده یا به صورتی به ملکیت درآمده باشد به وقفیت خود بر می گردد و اسناد مالکیت صادر شده باطل و از درجه اعتبار ساقط است.

تبصره ۱ : پس از ابطال سند مالکیت در مواردی که موقوفه قابل اجاره باشد و متصرف تقاضای اجاره کند با رعایت مصلحت وقف و حقوق مکتسبه متصرف ، قرارداد اجاره با متصرف تنظیم خواهد شد.

تبصره ۲ : کلیه املاک مزروعی که در اجرای قانون اجازه تبدیل به احسن و واگذاری دهات و مزارع موقوفات عام مصوب ۱۳۵۰/۱/۲۹ و سایر مراحل اصلاحات ارضی به زارعین صاحب نسق انتقال و بین آنان تقسیم شده با حفظ مصلحت وقف با متصرفین و زارعان صاحب نسق با رعایت حقوق اکتسابی آنان اجاره نامه تنظیم می شود . وجوهی که قبلاً از طرف دولت بابت املاک مزبور مطابق ماده واحده پرداخت شده بابت اهدایی دولت به موقوفه محسوب و از تاریخ تحویل زمین به متصرف اجرت المثل زمین توسط کارشناس رسمی یا خبره محلی تعیین و با محاسبه وجوه پرداختی قبلی متصرف تهاتر و کسر ، یا اضافه آن محاسبه خواهد گردید.

تبصره ۳: کسانی که زمین یا خانه موقوفه ای را بدون اطلاع از وقفیت از اشخاص حقیقی یا حقوقی خریداری نموده و به موجب این قانون اسناد مالکیت آن باطل می شود می توانند برای دریافت خسارت وارده به فروشنده رجوع نمایند. در صورتی که متصرف طبق تبصره ۱ این قانون تقاضای اجاره نماید سازمان اوقاف می تواند از تاریخ تصویب این قانون با متصرف تنظیم اجاره نماید.

تبصره ۴: در کلیه موارد مذکور در تبصره های فوق در صورتی که متصرف و یا زارع صاحب نسق، در مواردی که به وسیله واحدهای اوقافی تعیین و کتباً به آنان ابلاغ می نماید ظرف مدت سی روز از تاریخ رؤیت نامه اوقاف از تنظیم سند اجاره با موقوفه خودداری نمایند، سازمان می تواند موقوفه را به اشخاص داوطلب اجاره دهد. بدیهی است در این صورت متولی و اوقاف باید چنانچه متصرف یا زارع صاحب نسق حقوق مکاتبه داشته باشد بهای آن را به متصرف و یا زارع صاحب نسق با نظر کارشناس پرداخت نمایند. در صورت بروز اختلاف فیما بین طرفین، موضوع به مراجع قضایی احاله و محاکم مکلف اند این گونه موارد را خارج از نوبت رسیدگی و تعیین تکلیف نمایند.

تبصره ۵: در مواردی که جهت مورد نظر واقف تغییر یافته باشد بایستی به نظر واقف عمل شود.

تبصره ۶: کلیه قوانین و مقررات مغایر با این ماده و تبصره های آن لغو و کان لم یکن می باشد. وزارت کشاورزی و سازمان اوقاف موظف اند آیین نامه اجرایی این قانون را ظرف مدت سه ماه از تاریخ تصویب این قانون تهیه و پس از تصویب هیئت دولت به اجرا درآورند.

قانون فوق مشتمل بر ماده واحده و شش تبصره در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ بیست و پنجم بهمن ماه یکهزار و سیصد و هفتاد و یک مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۷۱/۱۲/۲ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

رئیس مجلس شورای اسلامی - علی اکبر ناطق نوری

قانون الحاق دو تبصره به ماده
واحدہ قانون ابطال اسناد فروش
رقبات ، آب و اراضی موقوفہ
(مصوب ۱۳۸۰/۱۲/۱۹)

ماده واحدہ : دو تبصرہ ذیل بہ عنوان تبصرہ های ۵ و ۶ بہ قانون ابطال اسناد فروش رقبات ، آب و اراضی موقوفہ مصوب ۱۳۶۳/۱/۸ الحاق و شماره تبصرہ ۵ قانون مذکور بہ شماره ۷ تغییر می یابد :

تبصرہ ۵ : اراضی و املاکی کہ در تصرف و مالکیت کشاورزان و مالکین محلی بودہ و در اثر اجرای سیاست های غلط و یا زورمندانه سلاطین بدون مجوز شرعی از مالکیت آنان خارج شدہ ولی اراضی کماکان در تصرف مالکین مذکور می باشد و سپس من غیر حق در مالکیت موقوفات و آستان قدس رضوی درآمدہ و توسط مالکین هیچ گونه سند وقفیت اعم از عادی و رسمی تنظیم نشدہ یا ہر دلیل معتبر شرعی و قانونی وجود نداشته باشد و همچنین املاکی کہ در تصرف اشخاص بودہ و سند رسمی دارند، ولی ادعای وقفیت نسبت بہ آنها شدہ است ، در صورتی کہ دلایل معتبری دال بر صحت وقف وجود نداشته باشد از شمول حکم مادہ واحدہ خارج و ہر گونه تصمیم و اقدامی کہ در مورد اراضی فوق الذکر انجام شدہ از درجہ اعتبار ساقط و کان لم یکن می گردد و در صورت بروز اختلاف ، در ہر دو مورد دادگاہ صالح رسیدگی خواهد نمود.

تبصره ۶: آن دسته از اراضی و املاک و جنگل‌ها و مراتع و اراضی منابع ملی که مشمول ماده ۱ قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵ و اصلاحات بعدی آن و قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخایر جنگلی مصوب ۱۳۷۱/۷/۵ قرار گیرد مشمول ماده واحده مذکور نبوده و موقوفه تلقی نمی‌شود مگر در مورد حریم موقوفات و اراضی ای که قبل از تاریخ ۱۳۶۵/۱۲/۱۶ احیا شده باشد.

قانون فوق مشتمل بر ماده واحده در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ نوزدهم اسفند ماه یکهزار و سیصد و هشتاد مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۰/۱۲/۲۸ به تأیید شورای نگهبان رسیده.

رییس مجلس شورای اسلامی - مهدی کروبی

قانون استفساریه تبصره ۵ الحاقی به
ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش
رقبات ، آب و اراضی موقوفه
(مصوب ۱۳۸۲/۹/۱۹)

موضوع استفسار

ماده واحده : آیا منظور مقنن از تبصره ۵ الحاقی به ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات ، آب و اراضی موقوفه ، مصوب ۱۳۸۰/۱۲/۱۹ این بوده که ابتدائاً قانون باید در مورد اراضی و املاک موضوع تبصره ۵ اجرا شود و بعد در صورت اختلاف موضوع به دادگاه صالح ارجاع گردد؟

نظر مجلس

چون در هر ۲ مورد ید متصرف اماره بر وقف یا ملک می باشد در صورتی که ذوالید با مدعی اختلاف داشته باشد مدعی باید به دادگاه مراجعه کند و بدون حکم دادگاه نمی تواند از ید آن خارج و یا سند مالکیت را باطل نماید . قانون فوق مشتمل بر ماده واحده در جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ نوزدهم آذرماه یکهزار و سیصد و هشتاد و دو مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۲/۹/۲۶ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

رئیس مجلس شورای اسلامی - مهدی کروبی

فصل دوم :

آیین نامه ها و مصوبات

آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و
اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه*
(مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰)

ماده ۱

منظور از کلمه سازمان در این آیین نامه سازمان حج و اوقاف و امور خیریه است.

ماده ۲

اداره حج و اوقاف و امور خیریه هر حوزه ، امور مربوط به همان حوزه را انجام خواهد داد و در صورتی که رقبات یک موقوفه در حوزه های مختلف واقع شده باشد ، اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل مصرف ، مسئول رسیدگی به بودجه و حساب موقوفه خواهد بود و ادارات حج و اوقاف و امور خیریه محل وقوع رقبات دیگر این گونه موقوفات ، به سایر امور رقبات واقع در همان حوزه رسیدگی می نمایند . در صورتی که موقوفه دارای رقبات متعدد و در حوزه های مختلف واقع و مصرف هر رقبه در همان حوزه باشد ، رسیدگی به بودجه و

۱- هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۶۵/۲/۱۰ بنا به پیشنهاد شماره ۱۱/۲۹۹۳/۸/۶۹۶ مورخ ۱۳۶۴/۵/۹ وزارت ارشاد اسلامی به استناد ماده ۱۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲ مجلس شورای اسلامی ، آیین نامه اجرایی این قانون را به شرح فوق تصویب نمودند.

حساب و اداره موقوفه به عهده اداره حج و اوقاف و امورخیریه همان حوزه می باشد.

تبصره ۴: چنانچه در مورد این صلاحیت ابهام و اختلافی بین ادارات حج و اوقاف و امورخیریه پیش بیاید ، نظر سرپرست سازمان معتبر است.

ماده ۳

اداره امور اماکن مذهبی اسلامی از قبیل بقاع متبرکه و غیره به جز آنچه که در تبصره ۲ ماده ۱ قانون استثنا شده و اماکنی که برای اداره آنها ترتیب خاصی داده نشده است ، به عهده ادارات حج و اوقاف و امورخیریه بوده و می توانند برابر ماده ۵ قانون و تبصره های ذیل آن و آیین نامه مربوطه ، اشخاصی را به عنوان هیئت امنا انتخاب نمایند.

تبصره ۵: عرصه و اعیان مساجد ، مدارس علوم دینی و تکایا رقبه موقوفه است ، ولی ادارات حج و اوقاف و امورخیریه در شؤون داخلی آنها از قبیل تعیین امام جماعت و انجام مراسم مذهبی دخالت نخواهند داشت.

ماده ۴ (ابطال شده)^۱

ماده ۴ اصلاحی^۲

ادارات اوقاف و امور خیریه در مورد موقوفات خاصه که فاقد متولی منصوص بوده و یا به تشخیص سازمان، معتمد یا محل وثوق نباشد، به منظور رعایت مصلحت وقف و بطون لاحق، با تشخیص و اجازه نماینده ولی فقیه و تا زمان رفع مانع نسبت به اداره امور موقوفه اقدام خواهند کرد.

-
- ۱- این ماده به موجب رأی شماره ۸۹ مورخ ۱۳۷۳/۸/۷ هیئت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردید.
ماده ۴ ابطال شده به این شرح بود:
به منظور رعایت مصلحت موقوف علیهم در اجرای قسمت اخیر بند یک ماده یک قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه در موقوفات خاص، ادارات حج و اوقاف و امور خیریه در موارد مشروحه زیر، حسب مورد، نظارت یا دخالت خواهند کرد:
الف: تحدید حدود و اعتراض به ثبت موقوفه در صورتی که به ملکیت، تقاضای ثبت شده باشد.
ب: فروش موقوفه و نحوه تبدیل آن با رعایت ماده ۳۲ آیین نامه و مقررات قانون مدنی.
ج: ایجار برای مدت بیش از ده سال با رعایت ماده ۳۲ این آیین نامه.
د: اعطای حق تملک اعیان به مستأجر در رقباتی که عرصه و اعیاناً وقف باشد با توجه به مواد ۱۲ و ۳۲ این آیین نامه.

- ۲- هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ بنا به پیشنهاد شماره ۱/۲/۲۳۰/۲۰۱ مورخ ۱۳۸۲/۱/۳۰ سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد ماده ۱۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲، ماده ۴ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه را اصلاح نمود.

ماده ۵ (ابطال شده)^۱

ماده ۵ اصلاحی^۲

در موقوفات (اعم از عام و خاص) موضوع قسمت اخیر بند ۱ ماده ۱ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه در صورت اختلاف موقوف علیهم و همچنین در موارد تعدی و تفریط متولی و ناظر یا به خطر افتادن مصالح بطون لاحقاً طبق ماده ۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه بنا به درخواست ادارات اوقاف و امور خیریه و تشخیص شعبه تحقیق و حکم دادگاه تعیین تکلیف و اقدام خواهد شد.

ماده ۶

اداره امور مؤسّسات و انجمن های خیریه ای که از طرف دولت و یا سایر مراجع ذیصلاح به عهده سازمان یا واحدهای تابعه گذاشته شده یا می شود ،

۱- این ماده به موجب رأی شماره ۸۹ مورخ ۱۳۷۳/۸/۷ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردید.
ماده ۵ ابطال شده به این شرح بود :

در موقوفات خاص ، در صورت بروز اختلاف بین متولی و موقوف علیهم و یا بین موقوف علیهم و در موارد تعدی و تفریط و یا به خطر افتادن مصالح بطون لاحقاً ، باید موضوع به مرکز گزارش تا با تأیید سرپرست سازمان ، حسب مورد ، نظارت یا امور موقوفه موقتاً و تا رفع موانع ، به وسیله اداره حج و اوقاف و امور خیریه یا امین و یا هیئت امنای منتخب سازمان و با رعایت مفاد وقف نامه و نظیر موقوفات متصرفی اداره شود.

۲- هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ بنا به پیشنهاد شماره ۱/۲/۲۳۰/۲۰۱ مورخ ۱۳۸۲/۱/۳۰ سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد ماده ۱۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲ ، ماده ۵ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه را اصلاح نمود.

طبق اساس نامه های مصوبه هر یک خواهد بود و در مورد سایر مؤسّسات خیریه با توجه به قانون مالیات های مستقیم ، چنانچه مؤسّسات مذکور جهت مفاصاحساب مالیاتی یا به هر جهت دیگری که احتیاج به گواهی داشته باشند مراجعه نمایند ، ادارات حج و اوقاف و امور خیریه می توانند نحوه عملکرد این گونه مؤسّسات را بررسی نموده و در صورت تأیید ، گواهی صادر نمایند.

تبصره: گواهی فوق به مؤسّسات خیریه ای داده خواهد شد که در اساس نامه آنها پیش بینی شده باشد در صورت انحلال مؤسسه ، اموال و دارایی آن با اجازه نماینده ولی فقیه صرف امور خیریه گردد.

ماده ۷

ادارات حج و اوقاف و امور خیریه موظف اند گورستان های متروکه موقوفه واقع در حوزه عمل خود را مشخص و در صورتی که فاقد متولی باشد با توجه به موقعیت آنها برنامه های متناسب وفق موازین شرعی در امور خیریه جهت بهره برداری از آنها تنظیم و به سازمان پیشنهاد نمایند تا با تصویب سرپرست سازمان به مرحله اجرا گذاشته شود.

ماده ۸

اداره کل تحقیق سازمان وظایفی را که طبق قانون برعهده دارد به وسیله شعب حقوقی و حسابرسی انجام خواهد داد . طرز تشکیل و رسیدگی و وظایف شعب تحقیق بر طبق آیین نامه مربوطه خواهد بود.

ماده ۹

متولی، امین موقوفه بوده و موظف است مطابق قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و سایر قوانین و مقررات مربوطه و در صورت ابهام یا فقدان مقررات خاص، طبق احکام شرع و با عنایت کامل به مندرجات وقف نامه، موقوفه تحت تولیت خود را اداره کند و در حفظ عین، منافع، حقوق و حدود موقوفه اقدام و در اجرای نیت خیر واقف کوشش نماید.

ماده ۱۰

متولیان موظف اند در اسرع وقت نسبت به ثبت رقبات تحت تولیت خود مبادرت نمایند و همچنین در مواردی که از طرف اشخاص تقاضای ثبت موقوفه به عنوان ملک بشود، اعتراض و در مراجع صالحه اقامه دعوی بنمایند و در مواردی که موقوفه به نحوی از انحا بدون مجوز شرعی به ملکیت اشخاص درآمده با رعایت ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۶۳/۱/۲۸ و آیین نامه اجرایی آن، نسبت به احیای موقوفه اقدام و ادارات حج و اوقاف و امور خیریه محل را در جریان اقدامات خود قرار دهند تا همکاری لازم معمول گردد.

تبصره ۱: متولیان موظف اند در اجرای ماده ۹ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و تبصره ذیل آن، به هنگام طرح هرگونه دعوی یا اعتراض بر ثبت، نسخه ای از دادخواست یا اعتراض نامه تنظیمی را به ادارات حج و اوقاف و امور خیریه محل، تسلیم و رسید دریافت دارند تا ادارات مذکور در این قبیل موارد برای حفظ حقوق موقوفه، جریان دعوی را

مستمرأ مراقبت و در صورت لزوم در دعوی مطروحه وارد و در جهت حفظ حقوق وقف اقدام نمایند.

تبصره ۲: ادارات حج و اوقاف و امور خیریه مکلف اند در صورتی که متولیان نسبت به تقاضای ثبت و اعتراض بر ثبت و اقامه دعوی و پیگیری آن در مواعد قانونی به وظایف خود عمل نمایند، برای حفظ حقوق وقف در موعد قانونی رأساً نسبت به موارد مذکور اقدام نمایند.

تبصره ۳: سازمان و موقوفات عام و اماکن مذهبی اسلامی، مدارس علوم دینی و مؤسسات و بنیادهای خیریه به موجب تبصره ذیل ماده ۹ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه از پرداخت مخارج و هزینه های دادرسی و همچنین از پرداخت حق الثبت و بقایای ثبتی و هزینه های اجرایی معاف می باشند.

ماده ۱۱

به منظور رعایت مصلحت وقف و بهره برداری صحیح، باید رقبات موقوفه را با توجه به مفاد وقف نامه و قوانین مربوطه و با جلب نظر کارشناس رسمی یا خبره محلی و رعایت شرایط زیر از طریق مزایده به اجاره و اگذار نمود:

الف - خسارات احتمالی حتی الامکان به عهده مستأجر باشد.

ب - از مستأجر باید ضامن معتبر و یا وثیقه مناسب برای تأدیه حقوق موقوفه و تخلیه و تحویل آن در پایان مدت اخذ شود.

ج - حق انتقال مورد اجاره از طرف مستأجر به غیر ، حسب مورد ، موکول به موافقت کتبی متولی و ادارات حج و اوقاف و امور خیریه باشد . بدیهی است رعایت آیین نامه نحوه وصول پذیره و اهدایی ، الزامی است .

د - مدت اجاره نباید بیش از ده سال باشد مگر با جلب موافقت سرپرست سازمان .

ه - از پیشنهاد دهندگان برابر ده درصد قیمت پایه ای که با نظر کارشناس یا خبره برای انجام مزایده تعیین می شود به عنوان سپرده اخذ شود.^۱
و - حداقل مال الاجاره براساس نظر کارشناس رسمی یا خبره محلی و به نرخ عادلانه روز و سایر شرایط لازم در آگهی مزایده قید گردد .

ز - اجاره نامه باید رسمی باشد و در مواردی که تنظیم اجاره نامه رسمی میسر نیست ، قرارداد تنظیم گردد .

تبصره ۱ : در مورد رقباتی که درآمد سالیانه آنها تا دویست هزار ریال می باشد ، مزایده الزامی نیست مشروط بر اینکه میزان اجاره از طرف کارشناس رسمی یا خبره محلی با توجه به نرخ عادلانه روز تعیین شده باشد .

تبصره ۲ : آگهی مزایده باید متضمن شرایط مذکور در ماده قبل و هرگونه اطلاعات باشد و در یکی از روزنامه های کثیرالانتشار محلی نیز منتشر شود .

۱- به موجب مصوبه شماره ۳۳۳۲۸ت۳۳۱۵۴ هیئت وزیران در بند (ه) ماده ۱۱ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه موضوع تصویب نامه شماره ۱۵۲۷۰ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۲ عبارت « قیمت پایه ای که با نظر کارشناس یا خبره برای انجام مزایده تعیین می شود » جایگزین عبارت « مبلغ پیشنهادی » شده است .

فاصله انتشار آگهی تا تاریخ قرائت پیشنهادها کمتر از پانزده روز و بیشتر از سی روز نخواهد بود.

ماده ۱۲

در مورد موقوفاتی که عرصه و اعیاناً وقف است ، اعطای حق تملک اعیان به مستأجر ممنوع می باشد . در بعضی موارد استثنایی ، تملک اعیان مستحدثه به وسیله مستأجر با تصویب سرپرست سازمان مجاز است و این موضوع در مورد باغ های موقوفه و همچنین در مورد موقوفات خاص نیز جاری است.

ماده ۱۳

اجاره اراضی و رقبات بلامعارض موقوفه مورد نیاز وزارتخانه ها و مؤسسات وابسته و نهادهای انقلاب اسلامی با رعایت صلاح و غبطه وقف براساس نظر کارشناس رسمی یا خبره محلی و بر مبنای نرخ عادلانه روز بدون انجام مزایده و با رعایت آیین نامه نحوه وصول پذیره و هدایی ، مجاز است و در موارد دیگر ، با رعایت مصالح وقف و با تصویب سرپرست سازمان و بر مبنای نظریه کارشناس رسمی یا خبره محلی و به نرخ عادلانه روز ، انجام مزایده الزامی نخواهد بود.

ماده ۱۴

کمیسیون مزایده از مسئول اداره حج و اوقاف و امور خیریه ، نماینده اداره امور اقتصادی و دارایی محل و متولی موقوفه تشکیل می شود. در صورتی که موقوفه بدون متولی باشد ، نماینده دادستان عمومی شهرستان در جلسه شرکت خواهد نمود.

تبصره ۱: در مواردی که پیشنهادی نرسیده و یا پیشنهادات واصله به نظر کمیسیون مزایده مخالف مصالح وقف تشخیص داده شود، مزایده یکبار دیگر تجدید می شود و در صورت تکرار وضعیت اولیه، تکلیف به وسیله اکثریت اعضای کمیسیون مذکور تعیین خواهد شد.

تبصره ۲: در مورد آن قسمت از باغات موقوفه که فروش سردرختی آنها از طریق دید به حال موقوفه مفید باشد می توان فروش را منحصر به یک فصل و مزایده را بر طبق عرف و عادات محل و با نظر کارشناس یا خبره محلی به طور حضوری انجام داد.

تبصره ۳: در صورت تساوی پیشنهادات واصله برنده مزایده با نظر اکثریت اعضای کمیسیون تعیین خواهد شد.

تبصره ۴: رقبات موقوفات مشمول قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه، برابر آیین نامه اجرایی آن به اجاره واگذار می شود.

ماده ۱۵

اراضی موقوفه مشمول قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه که در محدوده خدمات شهری واقع شده و در حال حاضر کاربری زراعی ندارد، با تأیید مقامات ذیصلاح و تأمین و پرداخت حقوق مکتسبه زارعین صاحب نسق، طبق مفاد این آیین نامه برای امور ساختمانی مجاز به اجاره واگذار خواهد شد.

ماده ۱۶

متولی موظف است نسبت به وصول مطالبات موقوفه و نیز برای روشن نمودن وضع موقوفه در اجرای قانون ابطال اسناد فروش رقبات ، آب و اراضی موقوفه ، به موقع اقدام کند.

ماده ۱۷

متولیان و ادارات حج و اوقاف و امور خیریه مکلف اند اقدامات خود را نسبت به اجرای مواد یک و چهار لایحه قانونی تجدید قرارداد اجاره و املاک و اموال موقوفه و تجدید انتخاب متولیان و امانا و نظار اماکن متبرکه مذهبی و مساجد مصوب ۱۳۵۸/۲/۴ شورای انقلاب اسلامی ایران ، همچنان به منظور احقاق حقوق موقوفات پیگیری نمایند.

ماده ۱۸

وجوه حاصل از ضبط سپرده های مزایده موقوفات و اماکن مذهبی ، به حساب همان موقوفه یا مکان مذهبی واریز خواهد شد.

ماده ۱۹

مخارج هر موقوفه به شرح زیر است:

الف - هزینه های مربوط به حفظ عین و بقای موقوفه و فراهم نمودن موجبات آبادانی رقبات آن.

ب - تعمیرات جاری و هزینه های مربوط به بهره برداری از آن.

ج - مالیات و عوارض و حق التولیه و حق النظاره و مخارج ثبتی و محاکماتی در صورت شمول.

د - مصارف مقرر در وقف نامه و یا سیره جاریه.

تبصره ۱: اعتبارات بند «ج» به وسیله متولیان به مصرف می رسد؛ ولی در مورد مصرف اعتبارات بندهای «الف»، «ب» و «د» اطلاع اداره حج و اوقاف و امور خیریه لازم است، مگر در موقوفات منصوص التولیه در صورتی که مظنه تعدی و تفریط متولی نباشد.

تبصره ۲: آن قسمت از مخارج بند «د» که تحصیل اسناد هزینه مقدور نباشد، گواهی لازم با ذکر علت، نوع و مشخصات هزینه با امضای مسئول اداره محل و متولی و متصدیان امور مالی، حسب مورد تنظیم خواهد شد.

ماده ۲۰ (ابطال شده)^۱

ماده ۲۰ اصلاحی^۲

در موقوفاتی که دارای متولی منصوص و قادر به انجام وظایف شرعی و قانونی نمی باشند، متولی موظف است بودجه فردی موقوفات و اماکن مذهبی که حاوی مشخصات رقبات و ریز ارقام درآمد و هزینه، موجودی، بدهی و مطالبات می باشد را حداکثر در سه ماهه آخر هر سال برای سال آتی، طبق

۱- این ماده و تبصره های ۱ و ۳ آن به موجب رأی شماره ۱۲۷ مورخ ۱۳۷۴/۷/۲۹ هیئت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردید. ماده ۲۰ ابطال شده به این شرح بود:

بودجه فردی موقوفات و اماکن مذهبی که حاوی مشخصات رقبات و ریز ارقام درآمد و هزینه، موجودی، بدهی و مطالبات می باشد، باید حداکثر در سه ماهه آخر هر سال برای سال آتی، طبق مدلول وقف نامه و مطابق نمونه ای که سازمان معین می نماید، در پنج نسخه تنظیم شود.

تبصره ۱: اداره حج و اوقاف و امور خیریه موظف است ظرف مدت یک ماه از تاریخ تنظیم اوراق بودجه های موقوفات متصرفی، آنها را به اداره کل حج و اوقاف و امور خیریه استان مربوطه ارسال تا بررسی و در صورتی که طبق مقررات و مدلول وقف نامه یا سیره جاریه تنظیم شده باشد، تصویب، و الا جهت رفع نقص اعاده نماید. بررسی و تصویب بودجه های موقوفات غیرمتصرفی به ترتیب فوق به عهده ادارات حج و اوقاف و امور خیریه محل خواهد بود.

بدیهی است در خصوص بودجه موقوفات منصوص التولیه که مظنه تعدی و تفریط در آن نباشد، ادارات حج و اوقاف و امور خیریه فقط وصول بودجه را به متولی منصوص اعلام خواهند داشت.

تبصره ۳: یک نسخه از بودجه های تصویب شده در موقوفات غیرمتصرفی به متولی و در موقوفات متصرفی به حسابداری و یک نسخه به اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل و یک نسخه به اداره کل حج و اوقاف و امور خیریه استان مربوطه و یک نسخه به اداره تحقیق مربوطه و یک نسخه به سازمان ارسال خواهد شد و سازمان نیز به نوبه خود بودجه های واصله را مورد رسیدگی قرار داده و انطباق و یا عدم انطباق آن را با مقررات و دستورالعمل های صادره به اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل اعلام می دارد.

۲ - هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ بنا به پیشنهاد شماره ۱۰۱/۲۳۳۰/۱۲ مورخ ۱۳۸۲/۱/۳۰ سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد ماده ۱۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲، ماده ۲۰ آئین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه را اصلاح نمود.

مدلول وقف نامه و مطابق نمونه ای که سازمان معین می نماید، در پنج نسخه به اختلاف مورد، به شرح زیر تنظیم نماید:

الف: ادارات اوقاف و امورخیریه، بودجه موقوفات متصرفی را ظرف مدت یک ماه از تاریخ تنظیم به اداره کل اوقاف و امورخیریه استان مربوط ارسال می نمایند تا در صورتی که طبق مقررات و مدلول وقف نامه یا سیره جاریه تنظیم شده باشد، تأیید و در غیر اینصورت جهت رفع نقص اعاده نماید.

ب: موقوفاتی که متولیان آنها در مظان تعدی و تفریط قرار دارند و با رعایت طرح توجیهی شماره ۱۲۰/۵۹۳۱ مورخ ۱۳۶۹/۷/۲۳ و مجوز مورخ ۱۳۶۹/۸/۷ مقام معظم رهبری با نظارت سازمان اوقاف و امورخیریه اداره می شوند متولی مربوط بودجه تنظیمی را ظرف یک ماه برای بررسی و تأیید به اداره اوقاف و امورخیریه محل تسلیم می نماید.

تبصره ۱: یک نسخه از بودجه های تأیید شده در موقوفات غیرمتصرفی موضوع بند «ب» به متولی و در موقوفات متصرفی به حسابداری و یک نسخه به اداره اوقاف و امورخیریه محل و یک نسخه به اداره کل اوقاف و امورخیریه استان مربوط و یک نسخه به اداره تحقیق مربوط و یک نسخه به سازمان ارسال خواهد شد و سازمان نیز به نوبه خود بودجه های واصله را مورد رسیدگی قرار داده و انطباق و یا عدم انطباق آن را با وقف نامه و مقررات و دستورالعمل های صادره به اداره اوقاف و امورخیریه محل اعلام می دارد.

تبصره ۲: موقوفاتی که دارای متولی منصوص و قادر به انجام وظایف شرعی و قانونی هستند از تسلیم بودجه به ترتیب یاد شده مستثنا می باشند،

مگر آن که طبق نظر شعب تحقیق و حکم دادگاه فاقد شرایط مذکور یا مشمول بند «ب» این ماده شوند. این متولیان در هر حال به منظور تنظیم امور مالیاتی طبق قانون مالیات های مستقیم و آیین نامه و ضوابط مربوط جهت اخذ گواهی و مفاصاحساب عملکرد سالیانه موقوفه اقدام خواهند کرد.

تبصره ۳: موقوفات و اماکنی که از طرف سازمان دارای امنای منصوب هستند در حکم متصرفی بوده و امنای مذکور در تنظیم بودجه با ادارات حج و اوقاف و امور خیریه همکاری خواهند نمود.

ماده ۲۱ (ابطال شده)^۱

ماده ۲۱ (اصلاحی)^۲

۱- این ماده به موجب رأی شماره ۳۶۲ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۸ هیئت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردید. ماده ۲۱ ابطال شده به این شرح بود:

برای تعمیرات و بازسازی موقوفاتی که عرصه و اعیاناً وقف شده یا نیاز به تعمیرات دارد، حداکثر بیست درصد مجموع عایدات هر سال در بودجه منظور می گردد و در صورتی که کلاً یا بعضاً به مصرف نرسد جزو ذخیره عمرانی موقوفه محسوب و نگهداری تا در موقع مقتضی به مصرف عمران موقوفه برسد.

۲- هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ بنا به پیشنهاد شماره ۱۳۰/۲۳۰/۱۲ مورخ ۱۳۸۲/۱/۳۰ سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد ماده ۱۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲، ماده ۲۱ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و امور خیریه را اصلاح نمود.

در مورد تعمیر و عمران موقوفات و تأمین و انجام هزینه های مورد نیاز به ترتیب زیر اقدام خواهد شد:

الف : در موقوفاتی که واقف درصدی از درآمد را برای تعمیر و امور عمرانی پیش بینی کرده باشد طبق نیت واقف عمل خواهد شد.

ب : در سایر موارد برای انجام تعمیرات و عمران موقوفات با رعایت ماده ۶ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه از درآمد موقوفه هزینه های لازم تأمین و پرداخت خواهد شد.

ج : ادارات اوقاف و متولیان می توانند در صورتی که مغایر وقف نامه نباشد از طرق دیگر نظیر اخذ وام نیز برای این منظور استفاده نمایند.

ماده ۲۲ (ابطال شده)^۱

ماده ۲۲ (اصلاحی)^۲

۱- این ماده به موجب رأی شماره ۳۶۲ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۸ هیئت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردید . ماده ۲۲ ابطال شده به این شرح بود:

در صورتی که ذخیره مذکور در ماده قبل به علاوه درآمد یکساله موقوفه یا مکان اسلامی برای تعمیر یا بازسازی آن تکافو ننماید ، حسب مورد ، متولیان و ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و امنای وقف ، درآمد دو و یا چند سال موقوفه را به اضافه وجوه موجود ، در حساب مخصوص همان موقوفه ذخیره ، تا به موقع به مصرف لازم برسانند.

۲ - هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ بنا به پیشنهاد شماره ۱/۲/۲۳۰/۲۰۱ مورخ ۱۳۸۲/۱/۳۰ سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد ماده ۱۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲ ، ماده ۲۲ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه را اصلاح نمود.

در صورتی که منابع مذکور در ماده ۲۱ و عواید یک ساله موقوفه برای تعمیر یا بازسازی آن تکافو نماید متولیان و ادارات اوقاف و امور خیریه و امنا می توانند درآمد دو یا چند سال موقوفه را به اضافه عواید موجود به مصرف برسانند.

تبصره: حکم این ماده ، همچنین حکم ماده ۲۱ این آیین نامه در مورد اماکن مذهبی اسلامی با رعایت مقررات مربوط به این اماکن نیز جاری است.

ماده ۲۳

مطالبات و صرفه جویی های سال های قبل هر موقوفه به عنوان درآمد خالص در بودجه هر سال منظور خواهد شد و چنانچه قبلاً حق التولیه و حق النظاره از این مبلغ دریافت شده باشد ، مجدداً احتساب نخواهد شد.

ماده ۲۴

با توجه به اینکه حفظ موقوفات از وظایف متولیان است و اموال وقف باید از اموال شخص متولی جدا و متمایز باشد ، متولیان موقوفات و امنای اماکن متبرکه مکلف اند دفتر مخصوصی برای ثبت درآمد و هزینه موقوفه یا اماکن مزبور تنظیم نمایند و هرگاه درآمد سالانه آنها بیش از صد هزار ریال باشد ، باید با معرفی اداره حج و اوقاف و امور خیریه حساب جداگانه ای به نام موقوفه یا مکان متبرکه در یکی از بانک ها افتتاح و عواید حاصله را به آن حساب واریز و هرگونه پرداخت را از طریق آن انجام دهند.

تبصره: در مورد موقوفات و اماکنی که از طرف سازمان برای آنها امنایی منسوب شده است حساب مذکور با امضای مشترک (امنا و اداره حج و اوقاف و امور خیریه) افتتاح خواهد شد.

ماده ۲۵

ادارات تحقیق به موجب ماده ۱۴ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مکلف اند همه ساله از متولیان و امنای وقف و اماکن مذهبی و مدیران مؤسّسات خیریه مشمول و نیز از ادارات حج و اوقاف و امور خیریه صورتحساب درآمد و هزینه موقوفات و اماکن مذهبی و مؤسّسات خیریه را مطالبه نمایند.

صورتحساب مزبور باید طبق فصول بودجه فردی سالانه موقوفه یا مکان مذهبی و یا مؤسسه خیریه، حداکثر ظرف سه ماه بعد از ابلاغ در قبال اخذ رسید، به اداره تحقیق و یا اداره حج و اوقاف و امور خیریه تسلیم شود. در صورتی که صورتحساب به اداره حج و اوقاف و امور خیریه تسلیم شده باشد، اداره مزبور موظف است حداکثر ظرف مدت ده روز صورتحساب مذکور را به اداره تحقیق مربوطه جهت رسیدگی و صدور مفاصاحساب ارسال دارد. صورتحساب تسلیمی باید متضمن موارد زیر باشد:

۱- هر رقم از درآمد و هزینه باید حسب مورد دارای مدارک و اسناد هزینه معتبر باشد.

۲- مانده حساب درآمد و هزینه سال قبل باید در صورتحساب سالانه مزبور ملحوظ شود.

قانون اوقاف ۵۶

تبصره: ادارات تحقیق از متولیان منصوصی که در مظان تعدی و تفریط نباشند صورتحساب مطالبه نمی نمایند.

ماده ۲۶

متولیان موظف اند در اجرای ماده ۶ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امورخیریه و تبصره ذیل آن و با رعایت مواد ۲۱ و ۲۲ این آیین نامه و استعداد محل، در نگهداری و جلوگیری از خرابی و انهدام و در آبادی موقوفه اهتمام نمایند، به طوری که حداقل هر پنج سال افزایش محسوسی در عایدات موقوفه حاصل شود.

ماده ۲۷

ادارات تحقیق موظف اند همه ساله مفاصاحساب عملکرد سال قبل موقوفه را با رعایت ماده ۲۵ این آیین نامه صادر و حسب مورد، به متولی یا امین و یا اداره حج و اوقاف و امورخیریه مربوطه تسلیم نمایند. در صورتی که عدم صدور مفاصاحساب ناشی از عمل متولی یا امین باشد، شعب حسابرسی موارد تخلف را برای رسیدگی در جهت عزل یا ممنوعیت و یا ضمّ امین، به شعب حقوقی تحقیق و برای برکناری امین، به اداره حج و اوقاف و امورخیریه مربوطه اعلام خواهند داشت.

تبصره: شعب حسابرسی تحقیق اوقاف موظف اند درآمد و هزینه کلیه موقوفاتی که اسناد آنها طبق ماده ۲۵ این آیین نامه به آنها ارجاع می شود پس از تکمیل پرونده ها حداکثر ظرف مدت یک ماه رسیدگی و تکلیف آنها را

مطابق آیین نامه طرز تحقیق و رسیدگی در شعب تحقیق اوقاف روشن نمایند ، و با متخلفین برابر مقررات رفتار خواهد شد.

ماده ۲۸

ادارات تحقیق موظف اند همه ساله با ملاحظه بودجه ها و صورت حساب های ارسالی از طرف متولیان و هیئت های امنای ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و مؤسسات مشمول چنانچه به موارد تخلف برخورد نمودند مدارک لازم را جمع آوری و برابر ماده ۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و تبصره های مربوطه اقدام نمایند . درخصوص تخلف امنای مراتب توسط اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل به سرپرست سازمان گزارش و کسب تکلیف خواهد شد.

ماده ۲۹

متولیان مکلف اند همه ساله مالیات قانونی موقوفه را در صورت شمول ، پرداخت نمایند و در صورتی که بر اثر تعلل در پرداخت ، جریمه ای به آن تعلق گیرد ، باید شخصاً آن را جبران کنند.*

* به ماده ۱۳۹ اصلاحی قانون مالیات های مستقیم (مصوب سال ۱۳۸۰) و آیین نامه اجرایی آن توجه

ماده ۳۰

در مواردی که اداره امور موقوفه به حکم ولی فقیه یا قانون با سازمان است ، کلیه وظایف و مسئولیت های متولی به عهده سازمان خواهد بود.

تبصره: هر نوع تخلفی که در موقوفات غیرمتصرفی موجب ممنوعیت و یا عزل متولی می شود درخصوص موقوفه متصرفی نیز تخلف محسوب و برابر مقررات اقدام خواهد شد.

ماده ۳۱

وجوه اهدایی به اماکن مذهبی اسلامی که جهت مشخصی برای مصرف آن تعیین نشده است و وجوه حاصل از فروش اموال منقول زاید بر احتیاج این قبیل اماکن ، با جلب نظر اداره حج و اوقاف و امورخیریه به وسیله هیأت امناء و در مواردی که هیئت امناء وجود نداشته باشد به وسیله ادارات حج و اوقاف و امورخیریه به ترتیبی که در ماده ۵ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امورخیریه و آیین نامه آن مشخص است ، به مصرف خواهد رسید.

ماده ۳۲

موارد زیر از جمله اموری است که انجام آنها موکول به اجازه سرپرست سازمان که مأذون از طرف ولی فقیه است ، خواهد بود:

- ۱- فروش رقبات موقوفه و نحوه تبدیل آن.
- ۲- اعطای حق تملک اعیان به مستأجر در موقوفاتی که عرصه و اعیاناً وقف است ، و این امر در مورد باغات موقوفه نیز جاری است.
- ۳- اجاره بیش از ده سال.

۴- ترک مزایده در مورد اجاره موقوفه مشمول مزایده.

۵- استرداد دعاوی مطروحه در مراجع قضایی.

۶- ارجاع اختلافات به داوری و انتخاب داور یا داوران.

۷- نصب و عزل امنای موقوفات و بقاع متبرکه.

تبصره: جهت بررسی و اظهار نظر مشورتی درخصوص مشکلات و معضلات و مسائل حقوقی و اوقافی، سرپرست سازمان می تواند هیئتی به نام هیئت فنی و حقوقی مرکب از افراد صاحب نظر که در سازمان اشتغال داشته باشند را انتخاب و تعیین نماید.

ماده ۳۳

حق التولیه متولی و یا سازمان در قبال اعمال تولیت نسبت به موقوفات و همچنین حق النظاره ناظر اعم از شخص یا سازمان، به میزان مقرر در وقف نامه خواهد بود و در صورتی که وقف نامه موجود نباشد و یا میزان حق التولیه و حق النظاره در آن معین نشده باشد، حق التولیه به مقدار اجرت المثل معادل ده درصد درآمد خالص سالیانه و حق النظاره به مقدار اجرت المثل معادل پنج درصد همان درآمد خواهد بود.

تبصره ۱: در موارد استثنایی که درصدهای مندرج در این ماده با توجه به وضعیت موقوفه متناسب و متعارف نباشد، با تأیید سرپرست سازمان کسر یا اضافه می شود.

قانون اوقاف ۶۰

تبصره ۲: در مواردی که سرپرست سازمان اِعمال نظارت اشخاص یا ادارات حج و اوقاف و امور خیریه را در موقوفات غیرمتصرفی ضروری تشخیص دهند، اجرت المثل حق النظاره را نیز متناسباً تعیین خواهند نمود.

تبصره ۳: درآمد خالص موقوفه برابر هشتاد درصد درآمد کل خواهد بود.

ماده ۳۴

ادارات حج و اوقاف و امور خیریه در اماکن مذهبی، اجرت المثل عمل خود بابت اداره امور این اماکن را بر مبنای ده درصد از مجموع درآمد سالیانه اماکن مزبور دریافت می نمایند و حق الزحمه هیئت امانا به موجب آئین نامه ماده ۵ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه تعیین خواهد شد.

تبصره ۵: سازمان عواید حاصل از حق التولیه و حق النظاره و جوهی که بابت اداره امور اماکن مذهبی دریافت می دارد و همچنین هدایای مستقل را مطابق بودجه ای که همه ساله تنظیم و به تصویب هیئت دولت می رساند رأساً مصرف خواهد نمود.

ماده ۳۵

ادارات حج و اوقاف و امور خیریه موظف اند همه ماهه، تراز عملیات دفتر روزنامه و کل را به انضمام مدارک و گزارش لازم به اداره امور مالی موقوفات جهت بررسی ارسال دارند.

ماده ۳۶

ثبت معاملات راجع به عین یا منافع موقوفات و بنیادها و مؤسّسات خیریه و همچنین ثبت معاملات رقبات مربوط به اماکن متبرکه در دفاتر اسناد رسمی بدون موافقت سازمان ممنوع است و دفاتر اسناد رسمی مکلف اند رونوشت اسناد راجع به وقف را ظرف ده روز پس از ثبت به ادارات حج و اوقاف و امور خیریه مربوطه ارسال دارند.

ماده ۳۷

ادارات ثبت مکلف اند رونوشت مصدّق اسناد مالکیت موقوفات، مساجد، تکایا، مدارس دینی و کلیه اماکن مذهبی ثبت شده و همچنین اساس نامه مؤسّسات و بنیادهای خیریه واقع در حوزه عمل خود را به ادارات حج و اوقاف و امور خیریه محل تحویل نمایند.

ماده ۳۸

ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و متولیان مکلف اند اسناد و آگهی های ثبتی مربوط به حوزه عمل خود را بررسی و برای حفظ عین و منافع موقوفات، هرگونه اقدام لازم را معمول دارند.

ماده ۳۹

سازمان مکلف است دفاتر مخصوصی برای ثبت خلاصه اسناد وقف نامه های هر شهرستان، تهیه و تنظیم نماید.

ماده ۴۰

متولیان و ادارات حج و اوقاف و امور خیریه موظف اند نسبت به موقوفات مسلمی که به عنوان ملکیت تقاضای ثبت شده و در مدت قانونی اقدام به اعتراض نگردیده است ، برابر قانون ابطال اسناد فروش رقبات ، آب و اراضی موقوفه و آیین نامه مربوط اقدام نمایند.

ماده ۴۱

متولیان و ادارات حج و اوقاف و امور خیریه می توانند با عنایت به ماده ۶ قانون برای احیای حقوق وقف و دفاع از دعاوی مطروحه و مشاوره در امور حقوقی و ثبتی موقوفات ، در صورت لزوم وکیل یا وکلای دعاوی واجد شرایط را انتخاب نمایند.

تبصره: حق الوکاله و حق المشاوره با توجه به مصلحت و غبطه موقوفات از محل عواید وقف ، قابل پرداخت خواهد بود.

ماده ۴۲

در اجرای تبصره ماده ۱۰ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه ، متولیان موظف اند ظرف مدت دو ماه از تاریخ اجرای قانون ، رونوشت مصدق اسناد مالکیت و وقف نامه های موجود را به ادارات حج و اوقاف و امور خیریه مربوط تسلیم و رسید دریافت دارند و در صورت عدم اقدام ، ادارات حج و اوقاف و امور خیریه مکلف اند به طریق اطمینان بخشی تکلیف قانونی آنان را ابلاغ و ضرب الاجلی که بیش از دو ماه نباشد برای انجام آن

تعیین و در صورت استنکاف به دلیل وجود مظنه تعدی و تفریط ، مراتب را به اداره تحقیق جهت رسیدگی و صدور حکم لازم اعلام دارند.

ماده ۴۳

ثمن بیع وقف ، در صورت جواز بیع باید در حساب مخصوصی در بانک تودیع و با جلب موافقت سرپرست سازمان و بر طبق ماده ۹۰ قانون مدنی ، رقبه دیگری به نام همان موقوفه خریداری که عواید آن برنهیج وقف نامه سابق به مصرف خواهد رسید.

تبصره : بیع و تبدیل موقوفه طبق مواد ۸۸ و ۸۹ قانون مدنی با کسب موافقت کتبی سرپرست سازمان امکان پذیر خواهد بود و در صورتی که متولیان بر طبق مواد ۸۸ و ۸۹ قانون مدنی قصد بیع و تبدیل موقوفه را داشته باشند ، کسب موافقت سرپرست سازمان ضروری می باشد.

ماده ۴۴

سهام اوراق بهاداری که از محل ثمن موقوفات خریداری شده ، در حکم عین موقوفه است و قابل انتقال نیست مگر در موارد تبدیل.

تبصره : ادارات حج و اوقاف و امور خیریه صورت مشخصات اوراق و سهام موضوع این ماده و همچنین سایر سهام و اوراق موقوفه را در دفتر مخصوص ثبت و نگهداری خواهند کرد.

ماده ۴۵

در مواردی که ثمن بیع وقف تکافوی خرید رقبه مستقلى را ننماید ، سازمان می تواند با مشارکت چند موقوفه و نظر متولیان آنها رقبه واحدی خریداری و سهم هر موقوفه را به تناسب سرمایه آن تعیین نماید.

ماده ۴۶

از تاریخ اجرای این آیین نامه ، احکام امنای موقوفات و اماکن مذهبی که بر مبنای مقررات سابق صادر شده است مورد بررسی و تجدید نظر قرار گرفته و در صورت رضایت از نحوه خدمات آنان ، پیشنهاد و انتصاب مجدد بلامانع است.

ماده ۴۷ (ابطال شده)^۱

ماده ۴۷ (اصلاحی)^۲

ادارهٔ اثلاث باقیه ، محبوسات ، نذور ، صدقات و سایر اموال موضوع بند ۷ ماده ۱ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه که فاقد متولی یا متصدی بوده یا مجهول التولیه باشد ، طبق مفاد بند ۷ و تبصره ۳ ماده ۱ قانون مذکور با اذن ولی فقیه و یا نماینده ایشان اداره امور آنها به ادارات اوقاف و امور خیریه محل وقوع رقبات مذکور محول می شود.

۱- این ماده به موجب رأی شماره ۱۰ مورخ ۱۳۷۲/۲/۴ هیئت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردید .
ماده ۴۷ ابطال شده عبارت بود از :

محبوسات و اثلاث باقیه و نذرها و صدقاتی که به غیر از عنوان وقف برای امور خیریه در نظر گرفته شده یا می شود ، طبق اسناد مربوطه و یا سیره جاریه کماکان مورد عمل ادارات حج و اوقاف و امور خیریه خواهد بود.

تبصره : مقررات این آیین نامه (درخصوص موقوفات عامه) در مورد محبوسات و اثلاث باقیه نیز تسری دارد.

۲- هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ بنا به پیشنهاد شماره ۱/۲/۲۳۰/۲۰۱ مورخ ۱۳۸۲/۱/۳۰ سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد ماده ۱۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲ ، ماده ۴۷ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه را اصلاح نمود.

ماده ۴۸

مؤسّسات و بنیادهای خیریه ، در صورتی که بخواهند از معافیت های مالیاتی مندرج در قانون مالیات های مستقیم استفاده نمایند ، باید قبلاً نظارت سازمان را جلب نمایند.

ماده ۴۹

ادارات حج و اوقاف و امورخیریه می توانند در امور خیریه و موقوفات از اشخاص حقیقی و حقوقی قبول وصایت ، نیابت ، وکالت و تولیت نموده و صدقات جاریه و نذرهای آنان را برابر نیات مربوطه عمل نمایند.

ماده ۵۰

متولیان و ادارات حج و اوقاف و امورخیریه به منظور بقای عین رقبات و فراهم آوردن موجبات آبادانی آنها می توانند با استفاده از وجوه بلامانعی که بدین امر اختصاص داده می شود صندوق یا شرکتی تأسیس نمایند.

تبصره: صاحبان سهام این صندوق و یا شرکت اشخاص حقیقی و یا حقوقی خواهند بود که سرمایه آن را تأمین کرده اند.

ماده ۵۱ (ابطال شده)^۱

ماده ۵۱ (اصلاحی)^۲

درآمد موقوفات مجهول المصرف و موقوفاتی که به صورت مبرات مطلقه وقف شده باشند در صورت نداشتن متولی یا مجهول التولیه بودن با رعایت ماده ۸ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امورخیریه طبق بودجه ای که به تصویب سرپرست سازمان برسد توسط سازمان به مصرف خواهد رسید.

تبصره ۱: رسیدگی به صورت حساب بودجه مذکور و صدور مفاسحاسب سالانه به عهده سازمان خواهد بود.

۱- این ماده به موجب رأی شماره ۷۵ مورخ ۱۳۷۴/۴/۲۷ هیئت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردید . ماده ۵۱ ابطال شده به این شرح بود:

درآمد موقوفات مجهول المصرف و موقوفاتی که به صورت مبرات مطلقه وقف شده باشند در صورت نداشتن متولی ، وسیله وی زیر نظر سازمان و در صورت نداشتن متولی ، وسیله سازمان ، درتحقیق و تبلیغ و نشر کتب در زمینه معارف اسلامی و عمران موقوفات ، برابر بودجه ای که به تصویب سرپرست سازمان می رسد ، به مصرف خواهد رسید.

تبصره : رسیدگی به صورتحساب بودجه مزبور و صدور مفاسحاسب سالانه ، به عهده اداره کل تحقیق خواهد بود.

۲- هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ بنا به پیشنهاد شماره ۱/۲/۲۳۰/۲۰۱ مورخ ۱۳۸۲/۱/۳۰ سازمان اوقاف و امورخیریه و به استناد ماده ۱۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امورخیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲ ، ماده ۵۱ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امورخیریه را اصلاح نمود.

قانون اوقاف ۶۸

تبصره ۲: درآمد موقوفات مجهول المصرف و مبررات مطلقه که دارای متولی منصوص باشد توسط متولی در مطلق خیرات و مبررات به مصرف خواهد رسید.

ماده ۶۹*

کارکنان سازمان مشمول مقررات قانون استخدام کشوری و آیین نامه ها و مقررات مربوط به آن می باشند.

ماده ۷۰

تعاریف و اصطلاحات مندرج در آیین نامه های قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه توسط سازمان تهیه و ابلاغ خواهد شد.

ماده ۷۱

از تاریخ تصویب این آیین نامه کلیه مصوبات هیئت دولت که مغایر با این آیین نامه باشد، ملغی است.

نخست وزیر - میرحسین موسوی

* در اجرای مصوبه مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۵ شورای عالی اداری مبنی بر تفکیک امور حج و زیارت از سازمان اوقاف و امور خیریه و تشکیل سازمان مستقلی به نام سازمان حج و زیارت، مواد ۵۲ تا ۶۸ حذف گردید.

دستورالعمل مربوط به تعاریف و
اصطلاحات مندرج در آیین نامه
اجرائی قانون تشکیلات و اختیارات
سازمان اوقاف و امور خیریه

شماره ۲۳۰/۹۱۹

تاریخ: ۱۳۶۵/۳/۲۷

با توجه به ماده ۷۰ « آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه » مصوب جلسه ۶۵/۲/۱۰ هیئت وزیران و به منظور آن که اصطلاحات بکار برده شده در آیین نامه و مقررات مورد عمل برای ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و کارکنان ذیربط موجب اختلاف در برداشت و تفاوت در استنباط نشده و ایجاد ابهام و اشکال ننماید، تعاریف ذیل تهیه و ابلاغ می شود تا ادارات و مسئولین مربوطه در موقع اجرای آیین نامه و انجام سایر وظایف محوله، این تعاریف را نصب العین قرار داده و دقیقاً رعایت نمایند:

۱- منظور از کلمه **سازمان** در آیین نامه مصوب و این دستورالعمل، سازمان حج و اوقاف و امور خیریه است.

۲- **وقف عام**؛ وقفی است که در جهت و مصلحت عمومی و یا عناوین عامه باشد، مانند وقف بر مساجد، مدارس، تعزیه داری، اطعام، دارو و درمان، کمک به فقرا، ایتام و غیره. موقوفاتی که به وسیله اقلیت های دینی برای معابد و امور عام المنفعه اختصاص یافته وقف عام تلقی می شود.

۳ - **وقف خاص**؛ وقفی است برای شخص یا اشخاص معین و محصور، مانند وقف بر اولاد و احفاد.

۴ - **موقوفات متصرفی**؛ موقوفاتی است که به موجب قانون و با رعایت آیین نامه اداره آنها به عهده سازمان حج و اوقاف و امور خیریه می باشد.

۵ - **نظارت استصوابی و اطلاعی**؛ نظارت استصوابی آن است که اقدامات متولی با تصویب قبلی ناظر صورت گیرد. نظارت اطلاعی آن است که اقدامات متولی فقط به اطلاع ناظر برسد و در مواردی که طبق قانون و آیین نامه نظارت سازمان پیش بینی شده این نظارت استصوابی است.

۶ - **اماکن مذهبی اسلامی**؛ به اماکنی اطلاق می شود که برای عبادت یا زیارت یا انجام مراسم مذهبی ایجاد شده یا اختصاص یافته و جنبه استفاده شخصی نداشته باشد.

۷ - **مؤسسات و انجمن های خیریه**؛ مؤسساتی است غیر تجاری که برای تعظیم شعائر اسلامی، امور فرهنگی، بهداشتی، تربیتی، معاونت های عمومی و یا هر نوع عمل خیر دیگری تأسیس شده و به ثبت رسیده و یا تشکیل شود.

۸ - **صلاحیت**؛ عبارت از شرایطی است که متولیان، امانا و یا نظار باید براساس مفاد وقف نامه و قانون، داشته باشند.

۹ - **گورستان های متروکه موقوفه**؛ گورستانی است که در حال حاضر میت در آن دفن نمی شود و به موجب اسناد و مدارک ثبتی و یا وقف نامه یا احکام صادره از محاکم و یا شیاع محلی، موقوفه باشد.

- ۱۰- **متولی**؛ شخصی است که به استناد مفاد وقف نامه با تشخیص شعب تحقیق و یا حکم دادگاه جهت اداره امور موقوفه تعیین شده یا بشود.
- ۱۱- **نایب التولیه**؛ شخصی است که از طرف متولی به استناد متن وقف نامه و یا براساس موازین شرعی و قانونی برای اداره امور موقوفه تعیین می شود. مدت و حدود اختیارات نایب التولیه به وسیله متولی معین می گردد.
- ۱۲- **ممنوع المداخله**؛ در صورتی که متولی یا ناظر به موجب قانون و یا رسیدگی شعبه تحقیق و حکم دادگاه از دخالت یا نظارت در امور موقوفه منع گردد، تا زمان حصول برائت، ممنوع المداخله نامیده می شود.
- ۱۳- **ضمّ امین**؛ در مواردی که به موجب رأی دادگاه اداره موقوفه می باید با دخالت شخص دیگری علاوه بر متولی باشد، این عمل ضمّ امین و شخص تعیین شده، امین منضم نامیده می شود.
- ۱۴- **معزول**؛ در صورتی که به موجب رسیدگی شعبه تحقیق و رأی دادگاه، متولی یا ناظر از سمت تولیت یا نظارت بر کنار گردد، معزول نامیده می شود.
- ۱۵- **بودجه**؛ پیش بینی درآمد و هزینه موقوفه یا مکان مذهبی یا مؤسسه خیریه است که براساس اسناد و مدارک اجاره، وقف نامه، اساس نامه و غیره در فرم مخصوص برای یک سال مالی تنظیم می شود.
- ۱۶- **صورتحساب**؛ صورت درآمد و هزینه براساس اسناد و مدارک مثبت.
- ۱۷- **مفاصاحساب**؛ گواهی مبنی بر تفریح درآمد و هزینه موقوفه یا مکان مذهبی یا مؤسسه خیریه با رعایت بودجه سالیانه می باشد.

۱۸- رقبه ؛ عبارت است از یک واحد ملکی غیرمنقول . هر موقوفه یا مکان مذهبی ممکن است دارای یک یا چند رقبه باشد.

۱۹- مبرآت مطلقه ؛ آن است که واقف مصرف درآمد را برای احسان ، خیرات و بریّات بدون قید و وصف ، اختصاص داده باشد.

۲۰- مجهول المصرف ؛ موقوفه ای است که به علت فقدان و یا از بین رفتن قسمتی از وقف نامه و یا اجمال و ابهام عبارات وقف نامه ، نوع مصرف عواید آن ، مشخص نباشد.

۲۱- مجهول التولیه ؛ موقوفه ای است که به علت نداشتن وقف نامه و یا به علت عدم ذکر نام یا صفت برای اداره کننده آن ، نتوان شخص معینی را به عنوان متولی موقوفه تعیین کرد.

۲۲- سیره جاریه ؛ رویه ای است مستنبط از نظر واقف که عواید موقوفه فاقد وقف نامه بر آن اساس مصرف می شده است . احراز این رویه با شعب حقوقی ادارات تحقیق می باشد.

۲۳- پذیره ؛ وجهی است که به هنگام ایجار اراضی موقوفه با اعطای حق تملک اعیان به مستأجر ، به عنوان پذیره ابتدایی و یا به هنگام انتقال رقبات به عنوان پذیره انتقالی ، حسب مورد ، به نفع موقوفه با رعایت آیین نامه مربوط دریافت خواهد شد.

۲۴- اهدایی ؛ وجهی است که به هنگام استیجار قانونی ، به موقوفه تقدیم می گردد .

۲۵- هدایای مستقل؛ عبارت از کمک های بلاعوضی است که از طرف اشخاص به ادارات حج و اوقاف و امور خیریه تقدیم می شود.

۲۶- تعدی؛ عبارت است از تجاوز متولی یا ناظر یا امین موقوفه یا اماکن مذهبی از حدود قانون یا اذن و اجازه و یا متعارف نسبت به موقوفه و اماکن مذهبی و یا حقوق آنها.

۲۷- تفریط؛ عبارت است از ترک عملی از سوی متولی یا ناظر و یا امین که به موجب وظایف معین و یا قانون و یا متعارف برای حفظ عین و یا منافع موقوفه و اماکن مذهبی لازم است.

۲۸- مظننه تعدی و تفریط؛ وجود قراین و شواهدی است بر امکان تجاوز یا ترک عمل توسط متولی یا امین که تضييع حقوقی را احتمالاً نشان دهد. اطلاعات افراد موثق، و وجود شکایات موجه و مستمر، و بی توجهی به تذکرات ادارات حج و اوقاف و امور خیریه یا عدم تنظیم بودجه (موضوع ماده ۲۰ آیین نامه) می تواند از جمله این قراین و شواهد تلقی گردد. در موارد مذکور در این بند، ادارات حج و اوقاف و امور خیریه بایستی مراتب را مشروحاً به سازمان مرکزی گزارش و کسب تکلیف نمایند.

۲۹- بطون لاحقہ؛ به کسانی اطلاق می شود که بعد از موقوفه علیهم فعلی، طبق مفاد وقف نامه، مصداق موقوفه علیهم قرار خواهند گرفت.

۳۰- حوزه؛ محدوده عمل یک واحد تشکیلاتی اداره حج و اوقاف و امور خیریه یا شعب تحقیق است که به وسیله سازمان تعیین و ابلاغ می شود.

۳۱- اجرت المثل عمل؛ عبارت است از: حق التصدی که در قبال اداره امور بقاع متبرکه طبق ماده ۳۴ آیین نامه اجرایی قانون برای ادارات حج و اوقاف و امور خیریه تعیین می گردد.

سیدمهدی امام جمارانی

نماینده امام و سرپرست سازمان حج و اوقاف و امور خیریه

آیین نامه کیفیت تحقیق و رسیدگی در
 شعب تحقیق سازمان اوقاف و
 امور خیریه*
 (مصوب ۱۳۶۵/۹/۳۰)

ماده ۱

شعب تحقیق شامل دو قسمت حقوقی و حسابرسی است و هر شعبه مرکب از یک رییس و دو محقق می باشد.
 در هر حوزه تحقیق، رییس شعبه حقوقی ریاست هیئت تحقیق آن حوزه را به عهده خواهد داشت جز در تهران که ترکیب و اداره هیئت های تحقیق، به ترتیب مقرر در تشکیلات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه خواهد بود.
تبصره: شرکت هر یک از محققین هر شعبه در رسیدگی، با تصمیم رییس شعبه است.

ماده ۲

شعبه صالحه برای رسیدگی به درآمد و هزینه موقوفات و مؤسسات خیریه مشمول قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و آیین نامه اجرایی آن، شعبه محل مصرف عواید موقوفه و محل ثبت مؤسسه

*هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۶۵/۹/۳۰ بنا به پیشنهاد شماره ۱۱/۲۰۳۸/۱/۵۹۰ مورخ ۱۳۶۵/۴/۱۹ وزارت ارشاد اسلامی به استناد ماده ۱۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲ مجلس شورای اسلامی، آیین نامه «کیفیت تحقیق و رسیدگی در شعب تحقیق سازمان حج و اوقاف و امور خیریه» را تصویب نمودند.

است و چنانچه محل مصرف عواید یا منطقه فعالیت و عملیات مؤسسه در حوزه های مختلف باشد ، تعیین شعبه رسیدگی کننده با سرپرست سازمان خواهد بود . بدیهی است در صورت لزوم ، شعبه مربوطه می تواند به سایر شعب حسابرسی نیابت دهد و شعب حقوقی به امور مربوط به حوزه هر یک از آنها رسیدگی خواهد نمود.

ماده ۳

رؤسای شعب حقوقی از بین مستخدمین لیسانسیه حقوق یا الهیات که سابقه خدمات اوقافی یا قضایی آنها کمتر از پنج سال نباشد ، انتخاب می شوند مشروط بر اینکه سابقه محکومیت اداری یا انتظامی از درجه انفصال موقت به بالا نداشته باشند . محققین شعب حقوقی نیز باید واجد شرایط مذکور باشند مگر شرط مدت خدمات اوقافی یا قضایی که حداقل سه سال سابقه خدمات ، کافی خواهد بود.

ماده ۴

رؤسای شعب حسابرسی از بین مستخدمین لیسانسیه مطلع در امر حسابداری با داشتن حداقل پنج سال سابقه خدمات اوقافی انتخاب خواهند شد مشروط بر این که محکومیت اداری از درجه انفصال موقت به بالا نداشته باشند . محققین شعب حسابرسی باید دارای شرایط مذکور باشند ، ولی داشتن حداقل سه سال سابقه خدمت اوقافی ، کافی خواهد بود .

تبصره : سرپرست سازمان حج و اوقاف و امور خیریه در صورت ضرورت می تواند از بین افراد مطلع که در امور حقوقی و حسابداری تجربیاتی دارند

فردی را به عنوان محقق حقوقی یا حسابرس ، انتخاب و شاغلین فعلی ادارات و شعب تحقیق را نیز ابقا نماید.

ماده ۵

رییس دبیرخانه اداره کل تحقیق و مسئول دبیرخانه ادارات تحقیق استان ها از بین کارمندان دیپلمه و یا سایر مستخدمین واجد شرایطی که حداقل سه سال سابقه خدمت در امور اوقافی داشته باشند ، انتخاب می گردند.

تبصره ۱ : سازمان حج و اوقاف و امور خیریه می تواند به تعداد لازم ، شعب تحقیق در مراکز استان ها و شهرستان ها تشکیل دهد و محدوده فعالیت آنها را به عنوان حوزه تحقیق معین نموده و عنداللزوم تغییر دهد.

تبصره ۲ : شعب تحقیق در صورت ضرورت می توانند با کسب موافقت اداره کل تحقیق ، موقتاً از وجود محققین یک شعبه در شعبه دیگر استفاده نمایند.

ماده ۶

وظایف ادارات و شعب تحقیق به شرح ذیل است:

الف : وظایف شعب حقوقی

- ۱- تحقیق و رسیدگی و اعلام نظر در مورد تشخیص متولی و ناظر و موقوف علیهم موقوفات.
- ۲- تحقیق و رسیدگی و اعلام نظر در مورد وقفیت املاک و تشخیص موقوفات عام از خاص.
- ۳- تشخیص موقوفات مجهول التولیه یا بدون متولی.

۴- رسیدگی و اظهار نظر در مورد تطبیق مصارف درآمد موقوفات با مفاد وقف نامه یا سایر اسناد مربوطه در صورت ابهام و یا بروز اختلاف.

۵- تحقیق و رسیدگی در مورد تعدی و تفریط یا مسامحه و اهمال متولیان و امانا و نظار و مدیران مؤسسات خیریه از انجام وظایف یا استتکاف از اجرای مقررات اوقافی در امور موقوفه و مؤسسات خیریه و تنظیم گزارش و ارسال به دادگاه و در صورت احراز تعدی و تفریط و تخلف، اعلام جرم و انعکاس موضوع به دادسرا.

۶- رسیدگی و اظهار نظر در مورد مصرف درآمد موقوفات متعذر المصرف و موقوفاتی که عواید آنها به علت قلت ولو با پس انداز چند سال برای اجرای نظر واقف کافی نیست یا به علت کثرت عواید، زاید بر مصارف متعارف باشد بر طبق تبصره ماده ۸ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه.

۷- رسیدگی و صدور گواهی مصرف نسبت به موقوفاتی که فاقد وقف نامه یا مدارک وقفیت معتبر بوده و در سنوات گذشته بر مبنای سیره جاریه عمل شده است.

ب- وظایف شعب حسابرسی

۱- رسیدگی به درآمد و هزینه موقوفات و بقاع و اماکن متبرکه اسلامی و مؤسسات و انجمن های خیریه ای که به موجب قانون و آیین نامه های مربوطه، اداره امور آنها به عهده سازمان حج و اوقاف و امور خیریه محول شده یا می شود.

۲- تطبیق اسناد هزینه و درآمد موقوفات با مفاد وقف نامه یا سایر اسناد مربوطه.

۳- صدور مفصاحساب برای اسناد درآمد و هزینه هایی که به موجب بند یک وظایف شعب حسابرسی از طریق ادارات اوقاف به ادارات تحقیق ارسال می شود.

۴- تطبیق رقبات مندرج در بودجه با وقف نامه و یا سایر مدارک معتبر.

۵ - تطبیق درآمد رقبات مندرج در بودجه با مدارک تعیین کننده درآمد.

ماده ۷

شعب تحقیق بنا به درخواست اشخاص یا ادارات حج و اوقاف و امورخیریه نسبت به موارد مذکور در ماده ششم ، رسیدگی و اظهار نظر می نماید . هرگاه در موارد مذکور اشخاص مستقیماً به دادگاه مدنی خاص دادخواست تسلیم کرده باشند دادگاه می تواند مراتب را به اداره حج و اوقاف و امورخیریه و به نزدیک ترین شعبه تحقیق ارجاع نموده تا شعبه مذکور براساس این آیین نامه به موضوع رسیدگی و نتیجه را به دادگاه ارجاع کننده اعلام نماید.

تبصره: ادارات حج و اوقاف و امورخیریه باید ظرف سه روز از تاریخ وصول درخواست و ضمایم ، مدارک را به اداره تحقیق مربوطه بفرستند.

ماده ۸

وظایف دبیرخانه ادارات تحقیق

۱- ثبت درخواست واصله و تسلیم رسید به متقاضی با ذکر شماره ثبت آن.

۲- اگر درخواست از لحاظ طرز تنظیم و یا ضمایم آن ناقص باشد دبیرخانه مراتب را ظرف سه روز پس از وصول جهت رفع نقص به درخواست کننده یا وکیل او اخطار خواهد کرد تا ظرف مدت ده روز از تاریخ ابلاغ اخطاریه با رعایت مسافت، رفع نقص کند، و الاً تا رفع نقص، رسیدگی به درخواست، متوقف خواهد شد.

۳- پس از آن که درخواست کامل تشخیص داده شد، دبیرخانه نسخه ای از آن را با ضمایم در پرونده مخصوص که ترتیب می دهد بایگانی و نسخه های دیگر را با پیوست ها به طرف ابلاغ می نماید که ظرف مدت ده روز از تاریخ دریافت با رعایت مسافت، طبق قانون آیین دادرسی مدنی، پاسخ کتبی خود را با مدارک مربوط به تعداد تقاضا کنندگان و با یک نسخه اضافی به اداره تحقیق ارسال دارند.

ماده ۹

شعب تحقیق در صورتی که رسیدگی به درخواست را خارج از وظایف خود بدانند، ضمن تعیین مرجع صالح، عدم صلاحیت خود را اعلام خواهند نمود.

تبصره ۱: در صورتی که ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و اشخاص ذینفع در مهلت مقرر از پرونده های حقوقی رفع نقص نمایند، شعب حقوقی می توانند پرونده مربوطه را از نوبت رسیدگی خارج نمایند. رسیدگی مجدد منوط به تسلیم درخواست جدید و رفع نقص خواهد بود.

تبصره ۲: چنانچه ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و اشخاص ذینفع نسبت به پرونده های حسابرسی در مهلت مقرر رفع نقص نمایند، شعب حسابرسی

پرونده مربوطه را از نوبت رسیدگی خارج نموده و در خصوص موقوفات متصرفی مراتب را جهت کسب تکلیف به سازمان مرکزی گزارش می نمایند و در مورد موقوفات غیرمتصرفی ، برابر ماده ۲۵ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه عمل خواهند نمود.

ماده ۱۰

اگر محل اقامت کسی که شعب تحقیق برای او اخطاریه و دعوت نامه می فرستند معلوم نباشد و یا به هر صورت ابلاغ مقدور نشود ، در صورت لزوم ، شعب تحقیق می توانند به تقاضا و به هزینه متقاضی ، موضوع و اوقات رسیدگی را یکبار به وسیله نشر آگهی در روزنامه رسمی و یکی از روزنامه های کثیرالانتشار محلی به طرف ابلاغ نمایند . هرگاه اخطار شونده در مهلت مقرر پاسخ ندهد یا در جلسه رسیدگی حاضر نشود ، شعب تحقیق به موضوع رسیدگی و اعلام نظر می نمایند.

تبصره : در صورت تجدید جلسه ، نیازی به تجدید آگهی نخواهد بود.

ماده ۱۱

در مواردی که نام اداره حج و اوقاف و امور خیریه در درخواست قید نشده باشد ، شعب تحقیق موظف اند که درخواست و ضمایم آن و وقت رسیدگی و پاسخ را از طریق دبیرخانه تحقیق به اداره حج و اوقاف و امور خیریه مربوطه ابلاغ کنند تا نماینده خود را به شعبه تحقیق اعزام دارد و یا نظر مشروح و مستدل خود را به صورت لایحه ، ارسال نماید.

ماده ۱۲

شعب تحقیق می توانند به تقاضای طرفین ، قرار استماع شهادت شهود و تحقیقات محلی و ارجاع امر به کارشناس و هر نوع تحقیقات دیگری را که برای روشن شدن موضوع لازم بدانند صادر و اجرا نمایند . مخارج اجرای قرار به عهده متقاضی است و در صورتی که شعب تحقیق استماع شهادت شهود و تحقیقات محلی و ارجاع به کارشناس و هر نوع تحقیقات دیگری را لازم بداند ، مخارج به عهده طرفین است.

تبصره ۱: عدم تودیع دستمزد کارشناس و یا عدم تهیه وسایل اجرای قرار ، موجب خروج این مورد از عداد دلایل متقاضی خواهد شد.

تبصره ۲: تعیین مدت تودیع دستمزد کارشناس ، حسب مورد به عهده شعبه خواهد بود.

ماده ۱۳

شعب تحقیق می توانند تحقیق در هر امری را که لازم بدانند به شعب تحقیق حوزه دیگر نیابت داده و در صورت نبودن شعبه تحقیق ، به اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل محول کنند . در این صورت شعب ، و ادارات مزبور مکلف اند مورد نیابت را انجام و نتیجه را با مدارک و مستندات مربوطه ، به شعبه ارجاع کننده ارسال دارند.

ماده ۱۴

شعب تحقیق پس از آماده شدن پرونده برای اظهار نظر ، ظرف ده روز مبادرت به صدور نظریه می نمایند . تصمیمات و نظرات شعب تحقیق در کلیه موارد ، باید موجه و مدلل باشد و ظرف پنج روز به طرفین ابلاغ شود.

ماده ۱۵

رسیدگی در شعب تحقیق به وسیله رییس و یکی از محققان خواهد بود و نظریه آن دو در صورت توافق ، مناط اعتبار می باشد . در هر مورد که اختلاف نظر حاصل شود نظریه محقق دیگر همان شعبه ، برای مشاوره در موضوع اختلاف ضمیمه خواهد شد و تصمیمات و نظریه اکثریت ، ملاک عمل خواهد بود . در صورت غیبت رییس شعبه ، رسیدگی به موضوع به عهده محققین خواهد بود و عضو ارشد به جای رییس شعبه انجام وظیفه خواهد کرد.

ماده ۱۶

ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و اشخاص ذینفع در صورتی که اعتراض داشته باشند می توانند پس از ابلاغ نظر شعبه تحقیق ، اعتراض خود را در دادگاه های دادگستری طرح نمایند.

ماده ۱۷

قرار تحقیق محلی و استماع شهادت شهود و تعیین خبره و اعطای نیابت به شعب تحقیق یا ادارات حوزه دیگر ، قابل اعتراض نیست . ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و اشخاص ذینفع باید تسهیلات لازم برای اجرای قرار را فراهم کنند.

ماده ۱۸

رسیدگی به درآمد موقوفه قبل از ارسال صورتحساب طبق بودجه ارسالی خواهد بود.

تبصره: بودجه ای که در سه ماهه آخر سال تنظیم شده و یا بودجه اصلاحی که احتمالاً در طی سال تنظیم می گردد همراه با مدارک وقفیت مصرف و با سایر مدارک تأیید کننده درآمد اعم از اسناد اجاره، قراردادهای، صورتجلسه، استشهادیه و نظریه کارشناس یا خبره محلی در مورد پذیره و مال الاجاره، جهت رسیدگی و محاسبه در اختیار محققین حسابرسی شعبه ای که پرونده در آن مفتوح است، قرار می گیرد.

ماده ۱۹

پرونده حسابرسی موقوفه در اول سال مفتوح و پس از وصول صورتحساب و رسیدگی و صدور مفاصاحساب، مختومه می گردد.

تبصره: رسیدگی به عواید و اسناد هزینه موقوفه بایستی در یک شعبه انجام پذیرد.

ماده ۲۰

شعب حسابرسی تحقیق مکلف اند به صورت حساب های واصله رسیدگی و در صورت داشتن نقص، ظرف مدت ده روز به ادارات حج و اوقاف و امورخیریه و اشخاص ذینفع اخطار کنند که در مهلت مقرر رفع نقص نمایند.

ماده ۲۱

صورتحساب هر سال در سه ماهه اول سال بعد ارسال و پس از رفع نقص ، حداکثر در مدت یک ماه رسیدگی و مفاصاحساب صادر خواهد شد.

ماده ۲۲

عواید موقوفه از محل اجاره ، پذیره ، سرقفلی ، هدایی ، نذور و فروش اموال و غیره ... در مفاصاحساب بایستی به تفکیک و براساس بودجه های تنظیمی به اضافه موجودی آخر سال اعم از وصولی (موجودی نقدی) و لاوصولی قید گردد.

تبصره : موجودی اول سال ۱۳۶۳ موقوفات براساس مفاصاحساب های صادره برای سال ۱۳۶۲ ملاک عمل بوده و چنانچه مفاصاحساب صادر نشده و یا موجودی مفاصاحساب صادره ، متضمن لاوصولی ها نبوده و یا مورد اعتراض اداره حج و اوقاف و امورخیریه مربوطه قرار گرفته باشد ، شعبه رسیدگی کننده مکلف است به وضع مالی گذشته موقوفه رسیدگی و برای تسریع در امر حسابرسی با مفتوح نگهداشتن حسابهای قبلی ، موجودی اول سال ۱۳۶۳ اعم از موجودی نقدی و لاوصولی ها را طی صورتجلسه ای با امضای متولی و ناظر (در صورت داشتن متولی و ناظر) و حسابدار و رییس اداره با استفاده از دفتر مُعین و تعیین لاوصولی ها برابر اسناد و قراردادهای اجاره مشخص نماید.

ماده ۲۳

صدور مفاصاحسابی که به موجب آن ، موقوفه بدهکار شود ممنوع است مگر در مواردی که با توجه به تبصره ذیل ماده ۶ قانون تشکیلات و اختیارات

سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و طبق نظر کارشناس در امور عمرانی، ثبتی و یا محاکماتی باشد. بدیهی است در این صورت، ضمن رسیدگی به کلیه هزینه های انجام شده مبلغ بدهی در توضیحات زیر مفاصاحساب منعکس و در سنوات بعد، مبلغ بدهی یا قسمتی از آن تصفیه می گردد.

ماده ۲۴

ادارات تحقیق موظف اند برنامه منظمی برای رسیدگی به امور حسابرسی شهرستان های تابع حوزه مورد عمل خود تنظیم و به ادارات اوقاف شهرستان ها ابلاغ نمایند. بر طبق این برنامه، شعب حسابرسی در مدت معینی از سال، متناسب با حجم کار هر یک از شهرستان ها در همان شهرستان تشکیل خواهد شد و شعبه مربوطه به حساب موقوفات آن شهرستان مطابق مقررات رسیدگی خواهد نمود.

ماده ۲۵

هرگاه ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و اشخاص ذینفع در مهلت مقرر اقدام به رفع نقص از اسناد هزینه ارسالی نکنند، شعب حسابرسی تحقیق به آن قسمت از اسناد هزینه که متکی به مدارک قابل قبول باشد رسیدگی و به هزینه قطعی منظور نموده و مفاصاحساب صادر خواهند نمود و بقیه وجوه اسناد رفع نقص نشده و مردودی را با ذکر دلیل، جزو موجودی موقوفه منظور می نمایند.

تبصره: ادارات تحقیق موظف اند کتباً استرداد وجوهی را که در مفاصاحساب صادره، مردود اعلام شده است به اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل و

اشخاص ذنبع ابلاغ نمایند. در صورتی که وجوه مذکور تا یک ماه پس از قطعیت مفاصاحساب تحقیق مسترد نشود، مراتب از طریق اداره کل تحقیق جهت تعقیب قانونی به سازمان اعلام خواهد شد.

ماده ۲۶

پس از رسیدگی به صورتحساب و صدور مفاصاحساب، کلیه اسنادی که به حساب پذیرفته شده، با مهر «رسیدگی و به حساب پذیرفته شد» ممهور و توسط شعبه مربوطه در پرونده ضبط می شود و آن قسمت از اسناد هزینه که مردود می شود، بایستی به مهر «رسیدگی و مردود گردید» ممهور و در پرونده مربوطه نگهداری شود.

تبصره: در صورتی که صاحبان اسناد، استرداد اصول اسناد را تقاضا کنند پس از مهر کردن آنها به شرح ماده فوق، فتوکی اسناد با هزینه متقاضی تهیه و بایگانی گردیده و اصول اسناد در قبال اخذ رسید، مسترد می شود.

ماده ۲۷

صورتحساب موقوفات متصرفی که درآمد آنها تا پانصد هزار ریال است به وسیله شعب حسابرسی تحقیق محل رسیدگی خواهد شد و بیشتر از مبلغ مذکور، در شعب حسابرسی مرکز مورد رسیدگی قرار می گیرد.

ماده ۲۸

ادارات تحقیق مکلف اند دفاتر مخصوصی برای ثبت موقوفات حوزه مورد عمل خود تنظیم نمایند و بر مبنای آن صورت حساب هایی را که ظرف مهلت مقرر در این آیین نامه و قانون مربوط نرسیده باشد با صدور اخطار ده روز مطالبه

کنند و در صورت عدم ارسال صورتحساب موقوفات متصرفی به اداره تحقیق در ظرف مدت سه ماه اول سال بعد، اداره تحقیق موظف است موضوع را جهت اتخاذ تصمیم به سرپرست سازمان حج و اوقاف و امورخیریه اعلام نماید.

ماده ۲۹ (ابطال شده)^۱

ماده ۲۹ (اصلاحی)^۲

اجرای نظریه های شعب تحقیق در موارد تعدی یا تفریط و مسامحه و اهمال متولی یا ناظر موضوع ماده ۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امورخیریه منوط به تأیید و صدور حکم قطعی دادگاه است.

۱- این ماده به موجب رأی شماره ۴۷ مورخ ۱۳۷۶/۵/۴ هیئت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردید. ماده ۲۹ ابطال شده به این شرح بود:

نظرات و مفاصاحساب های صادره و تصمیمات شعب تحقیق برای سایر شعب و ادارات حج و اوقاف و امورخیریه و اشخاص ذیمدخل، مادام که از مراجع ذیصلاح قضایی دستور منع اجرای موقت یا حکم قطعی مبنی بر الغا یا تصحیح یا تغییر آنها صادر نشده باشد، لازم الاجرا است. تبصره: در مواردی که به تشخیص سرپرست سازمان حج و اوقاف و امورخیریه تصمیمات و نظریات شعب تحقیق از نظر موازین شرعی مواجه با اشکال باشد، موضوع به شعبه تصمیم گیرنده ابلاغ خواهد شد تا نسبت به تصحیح و اصلاح آن اقدام نماید.

۲- هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ بنا به پیشنهاد شماره ۱۳۰۲۳۰/۲۰۱ مورخ ۱۳۸۲/۱/۳۰ سازمان اوقاف و امورخیریه و به استناد ماده ۱۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امورخیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲، ماده ۲۹ آیین نامه کیفیت تحقیق در شعب تحقیق سازمان حج و اوقاف و امورخیریه را اصلاح نمود.

تبصره ۱: سایر نظرات و مفاصاحساب های صادره و تصمیمات شعب تحقیق در محدوده وظایف قانونی آنها، برای شعب دیگر و ادارات اوقاف و امور خیریه و اشخاص ذینفع قابل اجرا است، مگر این که از مراجع ذیصلاح قضایی دستور توقف موقت اجرای حکم قطعی مبنی بر الغا یا تصحیح یا تغییر آنها صادر شود.

تبصره ۲: تصمیمات و نظریه های شعب تحقیق در سایر امور و موضوعات ماده ۷ قانون یاد شده مذکور در این ماده، در مواردی که به نظر نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه از نظر موازین شرعی مواجه با اشکال باشد به درخواست وی به شعبه تحقیق دیگری جهت رسیدگی مجدد ارجاع می شود تا نسبت به اصلاح آن اقدام نمایند.

ماده ۳۰

هرگاه در تنظیم نظریه یا مفاصاحساب، سهو قلم یا اشتباهات دیگری رخ دهد، شعب صادر کننده نظریه یا مفاصاحساب رأساً و یا بنا به درخواست طرفین، می توانند نظریه و یا مفاصاحساب را تصحیح و اصلاحیه صادر کنند. اصلاحیه در زیر و یا پشت نسخه اصلی نظریه و یا در برگ دیگری که ضمیمه آن می شود نوشته و امضا خواهد شد. به هر صورت، صدور اصلاحیه در حواشی کلیه نسخ موجود در پرونده و دفتر نظریات و قرارها باید توسط مسئول دبیرخانه تحقیق، قید و امضا و رونوشت نظریه اصلاحی به طرفین ابلاغ شود و تابع مقررات اصل نظریه می باشد. دادن رونوشت نظریه، بدون قید وجود اصلاحیه و ضمیمه بودن آن، ممنوع است.

ماده ۳۱

اوراق و اخطاریه هایی که در مورد تصمیمات شعب ادارات تحقیق و از طرف آنان صادر می شود به وسیله مأمورین اوقاف یا مأمورین انتظامی ابلاغ خواهد شد.

ماده ۳۲

اداره کل تحقیق به اموری که از طرف سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و ادارات تحقیق استان ها ارجاع شود در هیئتی مرکب از مدیرکل تحقیق و یا معاون وی و رییس شعبه حقوقی و یکی از رؤسای شعب حسابرسی مرکزی ، رسیدگی کرده ، نظریه مشورتی خواهد داد.

ماده ۳۳

مواردی که در این آیین نامه پیش بینی نشده در حدود صلاحیت قانونی شعب تحقیق بر طبق مقررات قانون آیین دادرسی مدنی و متون فقهی فقها عمل خواهد شد.

نخست وزیر - میرحسین موسوی

آیین نامه نحوه انتخاب و برکناری، شرایط و حدود
 اختیارات و وظایف امین، یا هیئت امنای اماکن
 مذهبی و موقوفات*
 (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰)

ماده ۱

سازمان حج و اوقاف و امور خیریه می تواند به منظور حسن اداره اماکن مذهبی اسلامی از قبیل بقاع متبرکه و امثال آن و مؤسسات و انجمن های خیریه ای که اداره آنها به سازمان محول شده یا بشود و همچنین برای موقوفاتی که متولی ندارد، با رعایت مفاد این آیین نامه در هر مورد هیئت امنایی انتخاب نماید.

ماده ۲

امین یا امنا با توجه به خصوصیات و اقتضای مورد در موقوفات فاقد متولی، از دو تا پنج نفر و در اماکن متبرکه از سه تا پنج نفر می باشند که از بین افراد معروف به امانت و متدین و متعهد محلی که حداقل دارای سواد خواندن و نوشتن بوده و توانایی انجام کار را داشته و حداقل بیست و پنج سال سن باشند برای مدت سه سال انتخاب و با حکم سازمان حج و اوقاف و امور خیریه

* هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۶۵/۲/۱۰ بنا به پیشنهاد شماره ۱۱/۲۹۳۹/۸/۶۹۶ مورخ ۱۳۶۴/۵/۹ وزارت ارشاد اسلامی به استناد ماده ۵ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲ مجلس شورای اسلامی، آیین نامه نحوه انتخاب و برکناری، شرایط و حدود اختیارات و وظایف امین یا هیأت امنای اماکن مذهبی و موقوفات را تصویب نمودند.

منصوب و تجدید انتخاب آنها بلامانع می باشد . نحوه تأیید صلاحیت افراد مزبور به وسیله سرپرست سازمان حج و اوقاف و امور خیریه تعیین خواهد شد.

ماده ۳

تصمیمات امنای موقوفات و اماکن مذهبی که با اکثریت آرا اتخاذ شده باشد ، پس از تأیید اداره مربوط ، قابل اجرا است.

ماده ۴

امنا در امور محوله دارای مسئولیت مشترک بوده و اعضای هیئت های امنای اماکن مذهبی در اولین جلسه از بین خود یک نفر به عنوان رییس ، یک نفر مسئول امور مالی و یک نفر منشی انتخاب نموده و به اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل ، معرفی خواهند نمود.

ماده ۵

غیبت بدون عذر موجه هر عضو بیش از سه جلسه متوالی یا پنج جلسه متناوب در یک سال ، به عنوان کناره گیری از عضویت تلقی و در صورت ابراز عدم علاقه و یا اقداماتی که موافق با مصالح مورد امانت نباشد ، به حکم سازمان حج و اوقاف و امور خیریه از این سمت عزل خواهد گردید.

تبصره : سازمان به موجب پیشنهاد اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل می تواند پس از فوت یا عزل و یا کناره گیری هر یک از امنا ، امین دیگری را طبق مقررات این آیین نامه انتخاب نماید.

ماده ۶

هرگاه امینی در وظایف خود نسبت به اماکن مذهبی مرتکب تخلف شود بنا به تقاضای رییس اداره حج و اوقاف و امور خیریه یا قایم مقام او، موضوع جهت رسیدگی در جلسه هیئت امنای طرح و گزارش آن برای اتخاذ تصمیم به سازمان حج و اوقاف و امور خیریه فرستاده خواهد شد.

تبصره: در صورت تشخیص خیانت اکثریت اعضای هیئت امنای اداره حج و اوقاف و امور خیریه موظف است علیه آنان در دادسرای محل اعلام جرم نموده و مراتب را به سازمان حج و اوقاف و امور خیریه گزارش دهد. اعضای مذکور بلافاصله با ابلاغ کتبی سازمان حج و اوقاف و امور خیریه تا تعیین تکلیف آنها، از دخالت در مورد امانت ممنوع بوده و مکلف اند فوراً حساب ها و دفاتر مربوطه را به اداره حج و اوقاف و امور خیریه تسلیم دارند.

ماده ۷

وظایف امین و هیئت امنای به قرار زیر است:
الف - مراقبت کامل در حفظ مورد امانت.

ب - نگهداری اموال منقول و ثبت آنها با مشخصات کامل در دفاتر مربوطه.

ج - انجام تعمیرات لازم اماکن مذهبی و رسیدگی مرتب به وضع آنها.

د - نوسازی و احداث تأسیسات عمومی برای تأمین رفاه زوآر و مراجعه کنندگان و ساکنان ناحیه.

ه - تهیه طرح و برنامه های عمرانی و اتخاذ طرقی که مؤثر در پیشرفت کارهای اماکن مذهبی باشد.

و - طرح دعوی و دفاع از حقوق اماکن مذهبی و تعقیب دعاوی مطروحه له و علیه آنها و در صورت لزوم ، انتخاب و کیل برای انجام امور مذکوره.

ز - به ثبت رسانیدن اعیان و اموال غیرمنقول اماکن مذهبی و اخذ سند مالکیت به نام اماکن مذکوره.

ح - جمع آوری درآمد و نذور نقدی و جنسی و نگهداری وجوه اماکن مذکور در حساب مخصوص در یکی از بانک ها.

ط - پرداخت مقرری های مصوب به خدام و کسانی که به نحوی از انحاء خدمت آنان در اماکن مزبور لازم باشد.

ی - پرداخت هزینه مربوط به بهای برق و آب و مکالمات تلفنی و سایر هزینه های ضروری و متعارف.

ک - اقدام مؤثر برای جلب کمک های علاقه مندان جهت عمران و آبادی و توسعه اماکن مذهبی.

تبصره ۱: صورتحساب و اسناد خرج باید مرتباً تنظیم و به وسیله رییس هیئت امنا نگهداری شود.

تبصره ۲: در اماکن مذهبی که جزو آثار باستانی است هر نوع تعمیر و مرمت با اطلاع قبلی و نظارت سازمان میراث فرهنگی کشور صورت خواهد گرفت.

تبصره ۳: امین یا هیئت امنا موظف اند پس از انجام هزینه های عمرانی و ضروری مندرج در شرح وظایف خود ، مازاد درآمد اماکن مذهبی را که جهت مشخصی برای مصرف آن تعیین نشده است با رعایت ماده ۵ قانون تشکیلات

و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امورخیریه و برابر بودجه مصوبه ، به مصرف برسانند.

ماده ۸

در صورتی که برای اماکن مذهبی امین یا هیأت امنای انتخاب شده باشد می توان از محل وجوه موضوع ماده ۳۴ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امورخیریه به امین و هر یک از اعضای هیئت امنای سالیانه حداکثر تا مبلغ سیصد هزار ریال به عنوان پاداش پرداخت نمود ، مشروط بر اینکه مجموع پرداختی از نصف مجموع دریافتی اداره حج و اوقاف و امورخیریه از همان مکان تجاوز ننماید.

ماده ۹

امین یا هیئت امنای موظف اند در سه ماهه آخر هر سال ، بودجه و برنامه اقدامات مربوط به مکان مذهبی را برای سال بعد تنظیم و پس از تأیید ، به اداره حج و اوقاف و امورخیریه محل تسلیم تا برای تصویب به اداره کل استان مربوطه ارسال شود . هرگونه تغییرات بعدی در فصول و ارقام بودجه و یا برنامه ها و طرح های مصوب یا اصلاح آنها نیز باید به تأیید اداره حج و اوقاف و امورخیریه و تصویب اداره کل استان مربوطه برسد.

ماده ۱۰

امین یا هیئت امنای موظف اند در فروردین ماه هر سال صورت هزینه و درآمدهای سال قبل را همراه اسناد مثبت و یک نسخه از بودجه مصوب برای

رسیدگی و صدور مفاصاحساب به اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل تسلیم دارند.

تبصره: چنانچه صورت هزینه و درآمدها ناقص باشد، اداره حج و اوقاف و امور خیریه، آن را برای تکمیل عودت داده تا پس از رفع نقص، جهت اخذ مفاصاحساب از اداره تحقیق اقدام کند.

ماده ۱۱

امین یا هیئت امنای موظف اند عواید و هزینه های مربوطه را در دفاتر ممهور و شماره گذاری شده ای که از طرف اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل در اختیار آنها گذاشته می شود به طور مرتب و روشن ثبت نمایند.

ماده ۱۲

ایجاد مستحدثات لازم برای سکونت و ایجاد تأسیسات عمومی از قبیل وضو خانه، لوله کشی آب، برق، راه و مراقبت در امر بهداشت از اهم وظایف امین یا هیأت امنای می باشد. پس از آنکه تأسیسات مذکور به قدر کفایت وجود آمد، عایدات اماکن مذهبی صرف تعمیر و نگهداری آنها و ایجاد این قبیل تأسیسات برای ساکنان آبادی های مجاور مذکور، خواهد شد.

ماده ۱۳

امین و هیئت امنای و خدمه و کارکنان مجاز نیستند شخصاً وجه و یا جنسی به عنوان نذور و یا اهدایی و غیره دریافت دارند. لذا امین و هیئت امنای موظف اند صندوق و یا محفظه های فلزی قابل اطمینانی که ممهور به مهر مشخص باشد در محل نصب و در اوقات معینی با حضور نماینده اداره حج و اوقاف و

امورخیریه آنها را باز و موجودی را با تنظیم صورتجلسه به حساب بانکی منتقل نمایند. برای نذور جنسی، امین یا هیئت امنا قبوضی در دو رنگ سفید و آبی با شماره متوالی چاپ و مشخصات کامل این قبیل هدایا را در آنها نوشته، نسخه سفید را به اهدا کننده تسلیم و نسخه آبی را نگهداری خواهند نمود.

تبصره: مسئولیت نگهداری کلید صندوق نذور و ضریح و مهر امین و هیئت امنا و قبوض و اسناد و دفاتر به عهده هیئت امنا و امین خواهد بود.

ماده ۱۴

برای آنکه حساب دریافت و پرداخت های اماکن مذهبی اسلامی بر مبنای روشنی استوار شود برای کلیه این قبیل اماکن متبرکه با معرفی اداره حج و اوقاف و امورخیریه محل، حسابی از طرف امنا، نزدیکی از بانک ها افتتاح می شود تا درآمدها کلاً در آن حساب متمرکز و پرداخت ها نیز به وسیله چک صورت گیرد. چک های صادره عموماً با دو امضای امین یا رئیس هیئت امنا و حسب مورد، نماینده اداره حج و اوقاف و امورخیریه خواهد بود و در صورتی که رئیس هیئت امنا به عللی در محل نباشد، عضو دیگری از هیئت امنا به جای او تعیین و معرفی خواهد شد.

تبصره: امین و هیئت امنا موظف اند صورت درآمد و مخارج هر ساله را همراه با اقدامات انجام شده در آخر سال با امضای امین و کلیه اعضای هیئت امنا، حسب مورد، و رئیس اداره حج و اوقاف و امورخیریه برای اطلاع عامه منتشر سازند.

ماده ۱۵

در مواردی که فروش هدایای جنسی و اموال منقول زاید بر احتیاج یا غیر قابل استفاده اماکن مذهبی لازم باشد، باید علت فروش با مشخصات کامل اشیا از طرف امین یا هیئت امناء صورتجلسه شود و پس از تأیید کتبی آن از طرف اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل، به طریق مزایده حضوری در معرض فروش قرار گیرد. اشیایی که احتیاج به اظهار نظر کارشناس دارد باید قبلاً نظر کارشناس یا خبره محلی نسبت به فروش و بهای آن جلب شود، ولی فروش اشیای باستانی باید به تصویب سازمان میراث فرهنگی کشور برسد.

تبصره ۱: کمیسیون مزایده، از امین یا رییس هیئت امناء و صندوقدار یا یکی از اعضای هیئت امناء با انتخاب خود هیئت و نماینده اداره حج و اوقاف و امور خیریه تشکیل می شود و اختیارات آن مانند اختیارات کمیسیون مزایده موضوع آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه خواهد بود.

تبصره ۲: بهای فروش اشیای مذکور و سپرده های ضبطی مربوط به آنها باید جزو عواید، به حساب مکان مذهبی در بانک منظور گردد.

ماده ۱۶

نوسازی اماکن مذهبی و تعمیرات و خرید اموال و اثاثیه آنها از طریق مناقصه و یا استعلام بها صورت خواهد گرفت، مگر آنکه مقتضیاتی موجب ترک مناقصه شود و اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل آن را تأیید نماید.

تبصره: در صورتی که مبلغ هزینه های این ماده بیش از ده میلیون ریال باشد ، کسب نظر اداره کل حج و اوقاف و امورخیریه استان مربوطه ضروری است.

ماده ۱۷

در مواردی که اماکن مذهبی دارای موقوفاتی باشند که تمام یا قسمتی از درآمد آنها باید در محل به مصرف برسد ، می توان متولی موقوفه را به عنوان یکی از اعضای هیئت امنا انتخاب و مصرف قسمت مذکور از درآمد موقوفه که اختصاص به اماکن مذهبی مزبور دارد با نظارت هیئت امنا ، صورت خواهد گرفت.

ماده ۱۸

امین یا هیئت امنایی که برای موقوفات فاقد متولی ، انتخاب می شوند موظف اند بر طبق مقرراتی که قانوناً برعهده متولی است و حسب مفاد وقف نامه و در صورت فقدان وقف نامه طبق سیره جاریه انجام وظیفه نمایند . حدود اختیارات و مسئولیت های آنها علاوه بر مقررات این آیین نامه به نحوی است که در قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امورخیریه و آیین نامه های مربوطه برای متولی ، در نظر گرفته شده است.

ماده ۱۹

حق الزحمه امین یا هیئت امنای موقوفه با در نظر گرفتن عواید و میزان کار ، به وسیله سازمان تعیین می شود و در هیچ مورد ، مجموع پرداختی نباید از نصف حق التولیه مقرر در وقف نامه تجاوز نماید.

قانون اوقاف ۱۰۰

ماده ۲۰

سازمان در کلیه اعمال امین یا هیئت های امنای نظارت داشته و موظف است که بر حسن انجام وظایف آنان مراقبت کامل نماید.

نخست وزیر - میر حسین موسوی

آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره
و اهدایی
(مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰)

ماده ۱ (ابطال شده)^۱

ماده ۱ (اصلاحی)^۲

در مواردی که زمین بلامعارض وقفی، ابتدائاً با اعطای حق تملک اعیان جهت احداث واحد مسکونی و اداری، خدماتی و صنعتی دارای موافقت اصولی به اجاره واگذار می شود، مبلغی متناسب با قیمت عادلانه روز زمین که در هر حال

۱- این ماده به موجب رأی شماره ۱۲۶ مورخ ۱۳۷۴/۷/۲۹ هیئت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردید. ماده ۱ ابطال شده به این شرح بود:

در مواردی که زمین بلامعارض وقفی، ابتدائاً با اعطای حق تملک اعیان جهت احداث واحد مسکونی و صنعتی دارای موافقت اصولی به اجاره واگذار می شود سی درصد قیمت عادلانه روز زمین، طبق نظر کارشناس دادگستری و یا خبره محلی به هنگام تنظیم سند اجاره به عنوان پذیره ابتدایی علاوه بر مال الاجاره عادلانه روز از متقاضی، اعم از شخص حقیقی یا حقوقی، دریافت خواهد شد. بدیهی است نحوه استفاده از مورد اجاره باید در سند اجاره قید گردد.

تبصره: میزان پذیره رقباتی که بدون سند اجاره در اختیار اشخاص است در صورت موافقت متولی و یا اداره حج و اوقاف و امور خیریه با تنظیم سند اجاره و پرداخت اجور معوقه ایام تصرف، مشمول این ماده است مشروط بر این که تصرف متصرف قبل از سال ۱۳۶۱ باشد.

۲- هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ بنا به پیشنهاد شماره ۱۳۸۲/۲۳۰/۲۰ مورخ ۱۳۸۲/۱/۳۰ سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد ماده ۱۳ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲، ماده ۱ آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ را اصلاح نمود.

قانون اوقاف ۱۰۲

نباید از سی درصد قیمت آن کمتر باشد طبق نظر کارشناس رسمی دادگستری و یا دو نفر خبره محلی به هنگام تنظیم سند اجاره به عنوان پذیره ابتدایی علاوه بر مال الاجاره عادلۀ روز از متقاضی اعم از شخص حقیقی یا حقوقی دریافت خواهد شد.

تبصره: میزان پذیره رقباتی که بدون سند اجاره در اختیار اشخاص است در صورت موافقت متولی و یا اداره حج و اوقاف و امور خیریه با تنظیم سند اجاره و پرداخت اجور موقوفه ایام تصرف، مشمول این ماده است مشروط بر این که تصرف متصرف قبل از سال ۱۳۶۱ باشد.

ماده ۲

مستأجر عرصه ای که حق تملک اعیان داشته و احداث اعیان نموده است، چنانچه بخواهد مورد اجاره را به غیر انتقال دهد پانزده درصد ما به التفاوت ارزش فعلی عرصه موقوفه، نسبت به ارزش زمان ایجار را می باید به عنوان پذیره انتقالی به هنگام تنظیم سند اجاره به نفع موقوفه پرداخت نماید. این ترتیب در نقل و انتقالات بعدی نیز رعایت خواهد شد. بدیهی است قیمت عرصه به نحو مندرج در ماده یک محاسبه خواهد شد.

تبصره: چنانچه مستأجر در یک قطعه زمین موقوفه واحدهای متعددی احداث نماید، در موقع انتقال، قیمت عرصه هر واحد طبق قانون تملک آپارتمان ها تعیین و پذیرۀ انتقال براساس آن محاسبه و دریافت خواهد شد.

ماده ۳

در ایجار رقبات بلامعارض موقوفه ، جهت استفاده به عنوان محل کسب ، صد در صد سرقفلی در صورت تعلق برابر نظر کارشناس یا خبره محلی از طریق مزایده به هنگام تنظیم سند اجاره به نفع موقوفه وصول خواهد شد.

ماده ۴

هرگاه مستأجر بخواهد واحد تجاری را که عرصه و اعیان آن وقف است به غیر انتقال دهد ، باید با کسب موافقت متولی و اداره حج و اوقاف و امور خیریه ده درصد کل سرقفلی محل را که کارشناس یا خبره محلی تعیین می کند به هنگام تنظیم سند اجاره به موقوفه بپردازد و در صورتی که قبلاً سرقفلی به موقوفه پرداخت کرده باشد ده درصد مزبور نسبت به ما به التفاوت سرقفلی قبلی به موقوفه و سرقفلی فعلی محاسبه و دریافت می شود.

ماده ۵

در صورتی که مستأجر در زمینی که برای سکونت اجاره نموده و برخلاف شرط سند اقدام به احداث محل کسب نموده باشد ، در موقع انتقال ملک و یا ایجار محل کسب ، باید پنجاه درصد سرقفلی را برابر نظر کارشناس به موقوفه پرداخت نماید.

ماده ۶

در انتقالات ناشی از ارث ، طبقه اول ارثی از پرداخت پذیره انتقال معاف می باشند^۱.

ماده ۷ (ابطال شده)^۲

ماده ۷ (اصلاحی)^۳

در صورتی که مورد استفاده از زمین ، منطبق با نیت واقف نباشد کلیه

۱- به موجب مصوبه شماره ۳۳۴۳۶/ت/۲۶۳۸۰ هـ مورخ ۱۳۸۴/۵/۲ هیئت وزیران ، ماده ۶ آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی ، موضوع تصویب نامه شماره ۱۳۰۷۸ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۲ اصلاح شد . ماده ۶ منسوخ بدین شرح بود :

« در انتقالات اختیاری بین مستأجر موقوفه و طبقه اول ارثی وی و همچنین در انتقالات قهری مستأجر از پرداخت پذیره معاف می باشد » .

۲- این ماده به موجب رأی شماره ۱۲۶ مورخ ۱۳۷۴/۷/۲۹ هیئت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردید . ماده ابطال شده بدین شرح بود :

زمین های وقفی که جهت امور آموزشی ، بهداشتی و اداری به مؤسسات دولتی و نهادهای انقلابی اجاره داده می شود ، مادام که در همان جهت ، مورد استفاده قرار می گیرد از پرداخت پذیره معاف است و چنانچه نحوه استفاده از مورد اجاره را تغییر و یا بخواهند به غیر انتقال دهند ، در این صورت سی درصد قیمت عادلانه روز را باید به موقوفه پرداخت نمایند .

۳- هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ بنا به پیشنهاد شماره ۱/۲/۲۳/۲۰۱ مورخ ۸۲/۱/۳۰ سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد تبصره ماده ۱۳ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲ ، ماده ۷ آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ ، اصلاح نمود .

وزارتخانه ها ، سازمان ها و مؤسّسات دولتی و وابسته به دولت ، مؤسّسات عمومی غیردولتی نظیر شهرداری ها و نیز نهادهای انقلابی مشمول پرداخت پذیره طبق این آیین نامه خواهند بود.

ماده ۸

اعطای حق تملک اعیانی در مورد اراضی موقوفه ای که بنا به تشخیص مراجع ذیصلاح کاربری زراعی دارد ، ممنوع بوده و در ایجار آنها پذیره دریافت نخواهد شد.

ماده ۹

در مواردی که در میزان ، نحوه و ترتیب وصول پذیره و سرقفلی و یا تغییر نحوه استفاده از مورد اجاره ابهامی و یا اختلافی بوجود آید نظر سرپرست سازمان ملاک عمل خواهد بود.

ماده ۱۰

وجوهی که از محل پذیره و سرقفلی حاصل از اجاره و استیجار رقبات موقوفه و یا به عنوان اهدایی دریافت می گردد جزو عواید همان موقوفه محسوب و علی ما قرره الواقف ، به مصرف می رسد و در صورتی که از عواید مذکور پس از وضع مخارج ضروری و اجرای نظر واقف ، مبلغ معتنابهی باقی بماند که بتوان رقبه جدیدی خریداری و یا اقدام به احداث بنا در قسمتی از اراضی آن نمود به منظور استمرار و بقای موقوفه و تأمین نظر واقف و تضمین بیشتر آن برای سال های آینده با رعایت صلاح و صرفه وقف و با تحصیل مجوز از سرپرست سازمان ، عمل خواهد شد.

تبصره : (ابطال شده)^۱

ماده ۱۱

ادارات اوقاف و متولیان باید حتی الامکان قبل از ایجار اراضی موقوفه بررسی لازم را معمول تا در صورتی که زمین وقفی جهت ایجاد مسکن ، کارگاه و یا واحدهای صنعتی ، مناسب و مفید باشد ، با هماهنگی ادارات ذیربط و با استفاده از منابع مالی ممکن و یا مشارکت بانک ها رأساً اقدام به احداث ساختمان نموده و با توجه به نحوه سرمایه گذاری ، مورد بهره برداری قرار گیرد.

بدیهی است در صورت عدم امکانات لازم برای اجرای این ماده ، برابر مفاد آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و سایر مواد این آیین نامه اقدام شود.

تبصره : اراضی موقوفه ای که برای ساختمان واحدهای تجاری ، اعم از پاساژ و غیره ، مناسب باشد می باید توسط متصدیان امر وقف نسبت به احداث آنها رأساً اقدام و سپس از طریق نشرآگهی مزایده به اجاره واگذار شود.

نخست وزیر - میرحسین موسوی

۱- به موجب رأی شماره ۲۸۶ و ۲۸۷ مورخ ۱۳۸۶/۴/۳۱ هیئت عمومی دیوان عدالت اداری تبصره ماده ۱۰ آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی موضوع تصویب نامه شماره ۱۳۰۷۸ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲ هیأت وزیران ابطال شده است .

آیین نامه اجرایی لایحه قانونی تجدید قرارداد و

اجاره املاک و اموال موقوفه*

(مصوب ۱۳۵۸/۲/۱۷)

ماده ۱

سازمان اوقاف مکلف است ضوابط و شرایط لازم و ضروری برای تنظیم اجاره نامه مستأجران و متصرفان املاک و اموال اوقافی را طی دستورالعملی به کلیه ادارات و مراکز اوقافی استان ها ابلاغ و سریعاً نسبت به تجدید اجاره و انعقاد قرارداد جدید اقدام نماید.

ماده ۲

اجاره بهای عادلانه املاک مورد اجاره و متصرفی موقوفه به شرح زیر تعیین می شود:

۱- املاک و مستغلات مشمول قانون موجر و مستأجر مصوب ۱۳۵۶، براساس اجاره بهای قبلی و احتساب درصد شاخص کل بهای کالاها و خدمات مصرفی است که همه ساله از طرف بانک مرکزی ایران منتشر می گردد.

* هیئت وزیران دولت موقت جمهوری اسلامی ایران، در جلسه مورخ ۱۳۵۸/۲/۱۷ بنا به پیشنهاد وزارت اطلاعات و تبلیغات به استناد تبصره ماده یک لایحه قانونی تجدید قرارداد و اجاره املاک و اموال موقوفه و تجدید انتخاب متولیان و امان و نظار اماکن متبرکه مذهبی و مساجد، آیین نامه اجرایی آن را تصویب نمودند.

قانون اوقاف ۱۰۸

۲- در محل هایی که قانون موجر و مستأجر اجرا نشده و یا درصد شاخص از طرف بانک مرکزی تعیین و اعلام نگردیده اجاره عادلانه عبارت است از هشت درصد ارزش معاملاتی عرصه و ده درصد ارزش معاملاتی اعیانی که از طرف وزارت امور اقتصادی و دارایی تعیین و تصویب شده یا می شود.

تبصره ۱: تخفیف هایی که از نظر مشاع و یا در قید اجاره بودن در فهرست ارزش معاملاتی در نظر گرفته شده است در محاسبه ارزش عرصه یا اعیان مستغل، منظور نخواهد شد.

تبصره ۲: در مورد آپارتمان ها اجاره بهای قسمت های اشتراکی نیز با توجه به مقررات قانون تملک آپارتمان نسبت به حصه آپارتمان مورد اجاره محاسبه و منظور خواهد شد.

تبصره ۳: نسبت به املاک مزروعی و باغات اعم از شهری و روستایی که فاقد ارزش معاملاتی است میزان اجاره عادلانه با جلب نظر کارشناس تعیین خواهد شد که اجاره برآوردی شش درصد ارزش ارزیابی شده خواهد بود.

ماده ۳

سازمان اوقاف در مورد اراضی مزروعی، امکانات متقاضیان را از نظر قابلیت اراضی و میزان کشت و مقدار مساحتی که برای یک واحد زراعی سودآور است به هنگام تعیین اجاره بها و تنظیم سند اجاره جدید، مورد نظر و رعایت قرار می دهد و نیز مکلف است در تنظیم سند اجاره درباره اراضی بایر شهری و آماده برای ساختمان زائد بر یک هزار مترمربع و بیش از یک واحد ساختمانی با هر یک از متقاضیان خودداری نماید.

تبصره ۵: چنانچه اراضی شهری قبلاً تفکیک شده باشد و قطعات تفکیکی در حدود بیست و پنج درصد زاید بر یک هزار مترمربع باشد، تنظیم اجاره نامه بلامانع است.

ماده ۴

کلیه ضوابط و شرایط مندرج در اسناد و قراردادهای اجاره که به شرح ماده یک این آیین نامه از طرف سازمان اوقاف تعیین و اعلام می شود از طرف مستأجران، لازم الاجرا و غیرقابل اعتراض خواهد بود و مستأجران ملتزم و مکلف به اجرای کامل آن می باشند.

ماده ۵

این آیین نامه از تاریخ تصویب، لازم الاجرا است و کلیه مقررات مغایر با آن لغو می گردد و هرگونه تغییر یا تجدید نظر در آن به پیشنهاد وزیر اطلاعات و تبلیغات و سرپرست سازمان اوقاف و تصویب هیئت وزیران امکان پذیر می باشد.

نخست وزیر - مهدی بازرگان

آیین نامه قانون ابطال اسناد فروش رقبات ،
آب و اراضی موقوفه*
(مصوب ۱۳۶۳/۹/۷)

فصل اول

ماده ۱

تعاریف و اصطلاحات مربوط به این آیین نامه :

۱- **مصلحت وقف**؛ عبارت از تأمین نظر واقف ، تأمین منافع موقوفه و موقوف علیهم و کلاً رعایت غبطه وقف.

۲- **متصرف**؛ از نظر مقررات این آیین نامه به اختلاف مورد ، عبارت خواهد بود از زارعین صاحب نسق یا قائم مقام آنان ، مالکین اعیان و اشخاصی که به نحوی از انحا عرصه و یا عرصه و اعیان موقوفه تبدیل و یا فروخته شده را درید و تحت اختیار دارند.

۳- **حقوق مکتسبه متصرف**؛ عبارت است از هر نوع حقی که به نحوی از انحا برای متصرف تحت شرایط قانونی معینی حاصل شده باشد از قبیل

* هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۶۳/۹/۷ بنا به پیشنهاد شماره ۲۳۰/۲۲۵۵ مورخ ۱۳۶۳/۷/۱۶ سازمان اوقاف و به استناد تبصره ۵ « قانون ابطال اسناد فروش رقبات ، آب و اراضی موقوفه» مصوب مجلس شورای اسلامی ، آیین نامه قانون مزبور را در ۱۶ ماده و ۱۱ تبصره تصویب نمودند.

مالکیت اعیان ، تحجیر ، حقوق کسب و پیشه ، حق نسق زارغانه ، حفر چاه ، غرس اشجار و غیره.

۴- مجوز شرعی ؛ عبارت است از گواهی که براساس ضوابط شرع مقدس اسلام در مورد تبدیل به احسن و فروش اموال موقوفه که توسط مجتهد جامع الشرایط صادر شده یا بشود.

۵- زارع صاحب نسق ؛ کسی است که مالک زمین نبوده و با دارا بودن یک یا چند عامل زراعتی ، شخصاً و یا با کمک خانوار خود در اراضی معینی از موقوفه زراعت می نماید و مقداری از محصول را به صورت نقدی یا جنسی به موقوفه می دهد.

۶- زراعت ؛ عبارت است از تولید محصول به وسیله عملیات زراعتی و یا باغداری.

۷- مرتع ؛ زمینی است اعم از کوه و دامنه یا زمینی مسطح که در آن نباتات علوفه ای به طور طبیعی روییده و در هر هکتار آن می توان حداقل سه رأس گوسفند یا معادل آن دام دیگر در یک فصل چرا تعلیف نمود.

۸- بیشه یا قلمستان ؛ زمینی است که در آن درختان غیر مثمر به وسیله اشخاص غرس شده و تعداد درخت در هر هکتار آن از هزار اصله تجاوز نماید.

۹- باغ میوه ؛ زمینی است که در آن درختان میوه یا مو به وسیله اشخاص غرس و تعداد درخت میوه یا مو در هر هکتار آن از یکصد اصله کمتر نباشد و در مورد درختان خرما و زیتون تعداد ، در هر هکتار از پنجاه اصله کمتر نباشد.

فصل دوم

ماده ۲

ادارات اوقاف (در مورد موقوفات بدون متولی) و متولیان (در مورد موقوفات تحت تولیت خود) مکلف اند با توجه به سوابق و مراجعه به ادارات ثبت و ملاحظه دفتر توزیع اظهار نامه و سایر سوابق ثبتی، موقوفاتی را که به فروش رسیده یا به صورتی به ملکیت اشخاص درآمدی باشند صورت برداری و همراه با مستندات و دلایل به سازمان مرکزی اوقاف ارسال دارند تا موضوع در کمیسیونی مرکب از افراد صاحب نظر که با انتخاب و زیر نظر نماینده ولی فقیه در سازمان اوقاف تشکیل می شود، بررسی و به ترتیب زیر اقدام شود:

الف: در صورتی که کمیسیون تشخیص دهد فروش رقبات با مجوز شرعی انجام پذیرفته یا براساس موازین شرعی قابل تأیید است، نظر خود را اعلام خواهد نمود.

ب: هرگاه کمیسیون تشخیص دهد که فروش یا تبدیل موقوفات به ملکیت، بدون مجوز شرعی بوده نظر خود را در این باره اعلام می نماید. چنانچه طرف به نظر کمیسیون تمکین نماید مراتب به اداره ثبت جهت ثبت بطلان سند در دفاتر مربوطه و صدور سند به نام موقوفه اعلام می گردد. و در صورتی که نظر کمیسیون مورد اعتراض طرف واقع شود موضوع در دادگاه مدنی خاص مطرح و طبق حکم صادره تعیین تکلیف خواهد شد.

ماده ۳

پس از ابطال انتقالات بعد از وقف نسبت به تنظیم سند اجاره با متصرف متقاضی با رعایت مفاد این آیین نامه و صرفه و صلاح وقف اقدام خواهد شد.

تبصره: در صورتی که اعیانی موجود در موقوفات، ملک اشخاص باشد، سند اجاره با مالک اعیانی تنظیم خواهد گردید.

ماده ۴

موقوفات مشمول این آیین نامه که به نحوی از انحا در رهن یا وثیقه یا تأمین و بازداشت اشخاص ثالث قرار گرفته به تبع ابطال اسناد مالکیت، آزاد خواهد گردید و ادارات اوقاف هنگام تنظیم سند اجاره با استعلام از اداره ثبت محل، مراتب را به اطلاع اشخاص ذینفع خواهد رسانید تا نسبت به استیفای حقوق خود اقدام نمایند.

ماده ۵

در مورد موقوفات مزروعی مشمول قانون اجازه تبدیل به احسن و واگذاری دهات و مزارع موقوفات عام مصوب ۱۳۵۰/۱/۲۹ به ترتیب زیر عمل خواهد شد:

الف - در صورتی که موقوفات مذکور به دولت (وزارت کشاورزی) واگذار شده ولی تاکنون اسناد فروش آن با زارعین تنظیم نگردیده، نمایندگان اداره اوقاف و اداره کشاورزی محل و متولیان مربوط در دفتر تنظیم کننده سند حاضر و بطلان سند را اعلام و مراتب را در دفاتر و هامش سند قید و به وسیله دفترخانه، موضوع به اداره ثبت محل اعلام خواهد شد.

ب - هرگاه موقوفه مزروعی پس از انتقال به دولت با تنظیم سند رسمی به زارعین مربوطه واگذار شده باشد ادارات اوقاف و متولیان صورت مشخصات و مستندات این گونه موقوفات مزروعی را به ادارات ثبت محل ارسال و درخواست می نمایند که انتقالات مذکور کان لم یکن تلقی و پس از اصلاح دفاتر و سوابق ثبتی ، نسبت به صدور اسناد مالکیت به نام موقوفه اقدام و مراتب را به کلیه دفاتر اسناد رسمی اعلام دارند.

تبصره ۱: پس از انجام موارد مندرج در بندهای « الف » و « ب » ، ادارات اوقاف نسبت به موقوفات متصرفی و متولیان نسبت به موقوفات تحت تولیت خود ، مطابق مفاد این آیین نامه با متصرفین و زارعین سند اجاره تنظیم خواهند نمود . بدیهی است ملاک عمل میزان اراضی زراعتی این گونه زارعین و متصرفین ، آمار و اسناد تهیه شده در اجرای ماده ۸ آیین نامه اصلاحات ارضی مصوب ۱۳۴۳/۵/۱۳ می باشد و در صورت اعتراض ، طبق نظر کارشناس یا خبره محلی مساحت مورد اجاره تعیین خواهد شد.

تبصره ۲: چنانچه بعضی از زارعین صاحب نسق که اسامی آنان در فرم ها و اسناد ذکر شده باشد ، ولی به علت فوت یا انتقال یا بنا به علل دیگری در حال حاضر در اراضی مذکور زراعت نمایند بایستی با وراث قانونی یا متصرفین فعلی ، قرارداد اجاره تنظیم شود . بدیهی است این گونه متصرفین مشمول بند ۳ از ماده ۱ این آیین نامه شناخته خواهند شد.

تبصره ۳: اگر زارعین صاحب نسق در این گونه اراضی چاه حفر نموده باشند (تبدیل اراضی زراعتی دیم به آبی) ، بایستی ادارات اوقاف یا متولیان میزان

مال الاجاره را براساس اراضی دیم محاسبه نمایند. در صورتی که در مورد قیمت چاه دو طرف قرارداد اجاره توافق نمایند، اداره اوقاف یا متولی می تواند چاه حفر شده را خریداری و اسناد را براساس اراضی آبی محاسبه نماید.

تبصره ۴: چنانچه زارعین صاحب نسق مقداری یا کلیه اراضی نسق زراعتی خود را به باغ یا قلمستان و بیشه تبدیل نموده باشند، در این صورت اداره اوقاف یا متولی بایستی با توجه به تعاریف ذکر شده در ماده یک از فصل اول این آیین نامه نسبت به عرصه با آنان سند اجاره تنظیم نماید.

ماده ۶

در صورتی که زارعین صاحب نسق (اعم از این که سند انتقال به نام آنان صادر شده یا نشده باشد) اراضی مورد نسق خود را به دیگری واگذار کرده باشند، با رعایت حقوق مکتسبه متصرفین، مطابق بند ۳ از ماده ۱ این آیین نامه اسناد اجاره با متصرفین فعلی تنظیم خواهد شد.

ماده ۷

کلیه اعیانی و مستحدثاتی که زارعین صاحب نسق شخصاً احداث نموده باشند با توجه به مدارک و اسناد مثبت و همچنین تأیید معتمدین محل، متعلق به زارعین مزبور خواهد بود و سند اجاره نسبت به عرصه با آنان تنظیم خواهد شد.

تبصره ۱: چنانچه در اجرای قوانین مختلف، اراضی زارعین در اختیار اشخاص حقیقی و یا حقوقی قرار گرفته و در این گونه اراضی مستحدثاتی ایجاد شده باشد، مستحدثات مزبور متعلق به آنان بوده و نسبت به عرصه سند اجاره تنظیم خواهد شد.

قانون اوقاف ۱۱۶

تبصره ۲: در صورتی که مستحدثاتی متعلق به موقوفه بوده و در اجرای قانون اجازه تبدیل به احسن و واگذاری دهات و مزارع موقوفات عام به زارعین صاحب نسق واگذار شده باشد (مقصود منازل مسکونی زارعین و محوطه مربوط به آن می باشد) و در حال حاضر نیز قابل بهره برداری باشد حفظ و حراست آن به عهده متصرفین بوده و به همین جهت اجاره بهای این گونه رقبات (عرصه و اعیان) با رعایت عرف محل دریافت نخواهد شد.

تبصره ۳: کلیه مستحدثاتی که در دهات و مزارع موقوفه توسط خوش نشین ها و یا اشخاص غیر احداث شده و با تأیید معتمدین محل، اعیان متعلق به آنان شناخته شده باشد، سند اجاره براساس نظر کارشناس رسمی یا خیره محلی منحصرأ در مورد عرصه مستحدثات با صاحبان اعیان تنظیم خواهد شد.

ماده ۸

از تاریخ تصویب این آیین نامه احداث هرگونه اعیانی بدون مجوز قانونی در اراضی نسق زراعتی زارعین ممنوع بوده و در صورت تخلف، اعیانی احداثی متعلق به موقوفه خواهد بود.

تبصره: ادارات اوقاف و متولیان مکلف اند صورت کلیه اعیانی های احداثی در دهات و مزارع موقوفه را تهیه و به سازمان اوقاف ارسال نمایند.

ماده ۹

میزان مال الاجاره اراضی زراعتی با توجه به فرم ها و اسناد اجاره که طبق ماده ۸ آیین نامه اصلاحات ارضی مصوب ۱۳۴۳/۵/۱۳ تنظیم گردیده است، با

نظر کارشناس رسمی یا خبره محلی تعیین و اسناد اجاره تنظیم خواهد شد . بدیهی است در مواقع لزوم ، کارشناس یا خبره محلی مذکور برای تعیین مال الاجاره می تواند از دهات و مزارع مجاور مشابه که قبلاً تعیین اجاره شده استفاده نماید.

تبصره : اسناد و فرم هایی که در اجرای ماده ۸ آیین نامه اصلاحات ارضی مصوب ۱۳۴۳/۵/۱۳ براساس جنسی تنظیم شده باشد همان مأخذ قراردادده خواهد شد.

ماده ۱۰

موقوفاتی که در اجرای ماده ۵۶ قانون حفاظت و بهره برداری از جنگل ها و مراتع مصوب شهریور ۱۳۴۲ به عنوان مراتع ملی شده اعلام گردیده از تاریخ تصویب قانون ابطال اسناد فروش رقبات ، آب و اراضی موقوفه در اختیار سازمان اوقاف و متولیان مربوط قرار می گیرد.

تبصره : چنانچه این گونه اراضی از طریق دولت به اشخاص حقیقی یا حقوقی به صورت اجاره یا فروش واگذار شده باشد ، اسناد تنظیمی با اطلاع دستگاه دولتی ذیربط ، به اختلاف مورد ، باطل و یا اصلاح و با متصرف نسبت به عرصه سند اجاره تنظیم خواهد شد . بدیهی است کلیه مستحذاتی که در این گونه اراضی توسط متصرفین احداث شده باشد متعلق به آنان خواهد بود.

ماده ۱۱

وجوه حاصل از فروش موقوفات مزروعی که در حساب شماره ۵۵۵۷ بانک تعاون کشاورزی تودیع گردیده و اهدایی دولت به موقوفه تلقی شده به نسبت

دستور پرداخت های وصولی مربوط به هر موقوفه به حساب همان موقوفه منظور و واریز خواهد شد تا عنداللزوم صرف عمران و آبادی موقوفه شود.

ماده ۱۲

به منظور رسیدگی به حساب بدهی موقوفه زارعین ، از تاریخ فروش تا تاریخ تنظیم سند اجاره جدید با توجه به مفاد ماده ۹ این آیین نامه اجاره بها تعیین و تا میزان پرداخت های زارعین به حساب دولت با ارائه مدارک پرداخت ، اقساط آنان تهاتر و در صورتی که زارعین بدهکار شوند ما به التفاوت محاسبه و به صورت نقد یا اقساط از زارعین وصول و به حساب موقوفه واریز خواهد شد.

ماده ۱۳

آب های موقوفه ای که بدون مجوز شرعی فروخته شده باشد ، اسناد فروش باطل و کان لم یکن تلقی و طبق نیت واقفین عمل خواهد شد و کلیه مقررات این آیین نامه در مورد رقبات آب نیز مجری است.

فصل سوم

ماده ۱۴

چنانچه وضعیت موقوفه ای از صورت مورد نظر واقف تغییر یافته باشد و اعاده آن به وضع اول موجب عسر و حرج و قلت درآمد فاحش و عدم نیاز موقوفه علیهم و امثال آن باشد، ابقای آن به حالت فعلی با اجازه ولی فقیه و یا نماینده ایشان بلاشکال است. در غیر این صورت ادارات اوقاف و متولیان موظف اند موجبات برگشت وضع موقوفه را به همان صورت مورد نظر واقف فراهم آورند.

ماده ۱۵

در مواردی که نحوه استفاده از موقوفه برخلاف نظر واقف تغییر یافته باشد به جهت اصلی خود اعاده می گردد.

ماده ۱۶

مقررات این آیین نامه شامل موقوفات آستان قدس رضوی و حضرت معصومه و حضرت احمد بن موسی: و سایر موقوفاتی که متولیان آنها منصوب از طرف ولی فقیه باشند نیز می گردد. متولیان و امنای این موقوفات رأساً امور اجرایی را طبق ماده واحده و این آیین نامه به عهده خواهند داشت.

تبصره: متولیان موقوفات مذکور در ماده فوق می توانند رأساً در تشکیل کمیسیون موضوع ماده ۲ این آیین نامه زیر نظر خود اقدام نمایند.*

نخست وزیر - میرحسین موسوی

* هیئت وزیران در جلسه مورخ ۶۵/۷/۲ بنا به پیشنهاد شماره ۱۱/۲۶۶۳/۸/۶۲۸ مورخ ۶۵/۴/۲۵ وزارت ارشاد اسلامی، الحاق یک تبصره به ماده ۱۶ آیین نامه «قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه» موضوع مصوبه شماره ۶۱۶۲۲ مورخ ۶۳/۹/۲۳ را تصویب نمودند.

آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و
فروش رقبات ، آب و اراضی موقوفه*
(مصوب ۱۳۷۴/۲/۳)

ماده ۱

تعاریف و اصطلاحات:

- ۱- **مصلحت وقف**؛ تأمین نظر واقف و منافع موقوف علیهم با رعایت غبطه موقوفه.
- ۲- **متصرف**؛ حسب مورد زارعان صاحب نسق یا قایم مقام قانونی آنان ، مالکان اعیان و اشخاصی که به گونه ای عرصه و یا عرصه و اعیان موقوفه تبدیل یا فروخته شده را در ید و اختیار دارند.
- ۳- **حقوق مکتسب متصرف**؛ هر نوع حقی که برای متصرف تحت شرایط قانونی معینی حاصل شده باشد ، از قبیل مالکیت اعیان ، تحجیر ، حقوق کسب و پیشه ، حق نسق زارعه ، حفر چاه ، غرس اشجار و مانند آن.
- ۴- **مجوز شرعی**؛ مجوزی که براساس ضوابط شرع مقدس اسلام در مورد تبدیل یا فروش اموال موقوفه توسط مجتهد جامع الشرایط صادر شده باشد.
- ۵- **زارع صاحب نسق**؛ کسی است که مالک زمین نیست و با دارا بودن یک یا چند عامل زراعتی شخصاً یا با کمک خانواده خود در اراضی موقوفه

* هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۷۴/۲/۳ بنا به پیشنهاد مشترک وزارت کشاورزی و سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد تبصره ۶ ماده واحده قانون ابطال اسناد و فروش رقبات ، آب و اراضی موقوفه (مصوب ۱۳۷۱/۱۱/۲۵) آیین نامه اجرایی قانون یاد شده را تصویب نمود.

زراعت می نماید و مقداری از محصول را به صورت نقدی یا جنسی به عنوان اجاره بها به موقوفه می دهد و نسق مورد زراعت وی مشمول قوانین اصلاحات ارضی بوده است.

۶- زراعت؛ تولید محصول به وسیله عملیات زراعتی یا باغداری.

۷- مرتع؛ زمینی است اعم از کوه و دامنه یا زمینی مسطح که در آن نباتات علوفه ای به طور طبیعی روییده و در هر هکتار آن حداقل تعلیف سه رأس گوسفند یا معادل آن از انواع دام های دیگر در یک فصل چرا امکان پذیر باشد.

۸- بیشه یا قلمستان؛ زمینی است که در آن درختان غیرمثمر به وسیله اشخاص غرس شده و تعداد درخت در هر هکتار آن از هزار اصله تجاوز نماید.

۹- باغ؛ زمینی است که در آن درختان مثمر یا مو به وسیله اشخاص غرس شده و عرفاً باغ شناخته شود.

ماده ۲

ادارات اوقاف و امورخیریه و متولیان موقوفات، مکلف اند با توجه به سوابق ثبتی موقوفات عامه ای را که به فروش رسیده یا به صورتی به ملکیت اشخاص درآمده باشد، صورت برداری و همراه با مستندات و دلایل به سازمان اوقاف و امورخیریه ارسال نمایند. سازمان اوقاف و امورخیریه موضوع را به کمیسیونی مرکب از فقهای صاحب نظر که با انتخاب و زیر نظر نماینده ولی فقیه در سازمان یاد شده تشکیل می شود ارجاع می کند. کمیسیون مذکور نظر خود را در مورد جواز شرعی فروش یا تبدیل رقبات اعلام می نماید. در صورتی که تبدیل و فروش رقبه موقوفه به نظر کمیسیون با مجوز شرعی

انجام شده باشد معامله تأیید می شود و در غیر اینصورت نظر نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه دایر بر بطلان سند فروش یا تبدیل موقوفه به سازمان ثبت اسناد و املاک کشور اعلام می شود تا ادارات ثبت نسبت به بطلان سند در سوابق ثبتی و دفاتر مربوط ثبت و صدور سند جدید به نام موقوفه اقدام نمایند.

ماده ۳

پس از ابطال انتقالات بعد از وقف، اداره اوقاف و امور خیریه یا متولی با رعایت تبصره ۴ ماده واحده قانون ابطال اسناد و فروش رقیات، آب و اراضی موقوفه، متصرف را برای تنظیم سند اجاره دعوت می نماید و در صورتی که متصرف ظرف سی روز از تاریخ ابلاغ نظریه اوقاف برای تنظیم سند اجاره مراجعه ننماید به شرح زیر اقدام خواهند نمود:

- ۱- از متصرف قبلی با رعایت حقوق مکتسب او خلع ید شده و موقوفه با در نظر گرفتن صرفه و صلاح وقف به داوطلبان دیگر اجاره داده خواهد شد.
- ۲- در صورتی که در مورد میزان حقوق مکتسب قبلی بین او و اداره اوقاف و امور خیریه یا متولی اختلافی به وجود آید از طریق مراجع قضایی تعیین تکلیف خواهد شد. دادگاه ها این گونه موارد را خارج از نوبت رسیدگی و به صدور حکم مبادرت می نمایند.

ماده ۴

موقوفات مشمول این آیین نامه که به نحوی از انحا در رهن یا وثیقه یا تأمین و بازداشت اشخاص ثالث قرار گرفته به تبع ابطال اسناد مالکیت، آزاد خواهد

شد. ادارات اوقاف هنگام تنظیم سند اجاره با استعلام از اداره ثبت محل، مراتب را به اطلاع اشخاص ذینفع خواهند رساند تا نسبت به استیفای حقوق خود از سایر اموال متعهد اقدام نمایند.

ماده ۵

در مورد موقوفات مزروعی مشمول قانون اجازه تبدیل به احسن و واگذاری دهات و مزارع موقوفه عام (مصوب ۱۳۵۰) و سایر مراحل اصلاحات ارضی به ترتیب زیر عمل خواهد شد:

الف: در صورتی که موقوفات یاد شده به دولت (وزارت کشاورزی) واگذار شده ولی تاکنون اسناد فروش آن به زارعان، تنظیم نشده، نمایندگان اداره اوقاف و امورخیریه و اداره کشاورزی محل و متولیان مربوط در دفترخانه اسناد رسمی حاضر و بطلان سند را در دفاتر و هامش سند قید و به وسیله دفترخانه یاد شده موضوع به اداره ثبت محل برای اصلاح اسناد اعلام خواهد شد.

ب: هرگاه موقوفه مزروعی پس از انتقال به دولت با تنظیم سند رسمی به زارعان مربوط واگذار شده باشد ادارات اوقاف و امورخیریه و متولیان، صورت مشخصات و مستندات مربوط به این گونه موقوفات مزروعی را به اداره ثبت محل ارسال و ادارات ثبت مکلف اند انتقالات یاد شده را کان لم یکن تلقی و پس از اصلاح دفاتر و سوابق ثبتی نسبت به صدور اسناد مالکیت به نام موقوفه اقدام و مراتب را به دفاتر اسناد رسمی اعلام کنند.

ماده ۶

پس از انجام موارد مندرج در بندهای « الف » و « ب » ماده ۵ ، ادارات اوقاف نسبت به موقوفات تصرف شده و متولیان نسبت به موقوفات تحت تولیت خود مطابق مفاد این آیین نامه با متصرفان و زارعان ، سند اجاره تنظیم خواهند نمود . مبلغ اجاره بها متناسب با مورد اجاره طبق نظر کارشناس رسمی^۱ یا خبره محلی تعیین خواهد شد.

تبصره ۱ : چنانچه بعضی از زارعان صاحب نسق به علت فوت یا انتقال یا بنا به علل دیگری در حال حاضر در اراضی یاد شده زارعت نمایند با وراث قانونی یا متصرفان فعلی رقبه قرارداد اجاره تنظیم خواهد شد . در تنظیم اسناد اجاره با این گونه متصرفان مفاد بند ۳ از ماده ۱ این آیین نامه مجری خواهد بود.

تبصره ۲ : اگر زارعان صاحب نسق در این گونه اراضی چاه حفر نموده باشند موقوفه در صورت امکان نسبت به خرید آن اقدام می نماید و در این صورت اجاره بهای زمین براساس اراضی آبی تعیین خواهد شد . در غیر این صورت کارشناس رسمی^۲ یا خبره محلی در موقع تعیین اجاره بها ، موضوع مالکیت چاه و عرف محل را ملحوظ خواهد داشت.

۱- به موجب مصوبه مورخ ۱۳۷۵/۶/۴ هیئت وزیران ، در ماده ۶ عبارت « کارشناس رسمی » جایگزین عبارت « کارشناس » گردیده است .

۱- به موجب مصوبه مورخ ۱۳۷۵/۶/۴ هیئت وزیران در تبصره ۲ ماده ۶ عبارت « کارشناس رسمی » جایگزین عبارت « کارشناس » گردیده است .

تبصره ۳: در صورتی که زارعان صاحب نسق بخشی از اراضی نسق زراعتی خود یا تمامی آن را به باغ یا قلمستان و بیشه تبدیل نموده باشند، اداره اوقاف یا متولی بایستی با توجه به تعاریف ذکر شده در ماده ۱ این آیین نامه نسبت به عرصه با آنان سند اجاره تنظیم نمایند.

تبصره ۴ (ابطال شده)^۱

ماده ۷

کلیه اعیانی و مستحدثاتی که زارعان صاحب نسق احداث نموده باشند متعلق به زارعان آنها خواهد بود و سند اجاره فقط نسبت به عرصه به شرط رعایت کاربری زمین با آنان تنظیم خواهد شد.

تبصره ۱: چنانچه در اجرای قوانین مختلف، اراضی زارعان در اختیار اشخاص حقیقی یا حقوقی قرار گرفته و در این گونه اراضی مستحدثاتی ایجاد کرده باشند مستحدثات یاد شده متعلق به اشخاص یاد شده بوده و نسبت به عرصه با آنان سند اجاره تنظیم خواهد شد.

۲- به موجب رأی شماره ۱۰۰ مورخ ۱۳۷۶/۸/۳ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردیده است . تبصره ۴ ماده ۶ ابطال شده : در صورتی که موقوفات مزروعی موضوع این آیین نامه در محدوده خدمات شهری قرار گرفته و کاربری زراعی آن تغییر یافته یا قابل تغییر باشد ، برابر ماده ۱۵ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه موضوع تصویب نامه شماره ۹۵۲۷۰ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۲ و با تأیید مقام ذیصلاح و تأمین و پرداخت حقوق مکتسب زارعان صاحب نسق برای امور ساختمانی مجاز ، به اجاره واگذار خواهد شد.

قانون اوقاف ۱۲۶

تبصره ۲: در صورتی که مستحدثاتی متعلق به موقوفه بوده و در اجرای قانون اجازه تبدیل به احسن و واگذاری دهات و مزارع موقوفه عام به زارعین صاحب نسق واگذار شده باشد (نظیر منازل مسکونی زارعان و محوطه مربوط به آن) و در حال حاضر نیز قابل بهره برداری باشد، حفظ و حراست آن به عهده متصرفان بوده و وجهی به عنوان اجاره بهای این گونه رقبات (عرصه و اعیان) با رعایت عرف محل دریافت نخواهد شد.

تبصره ۳: کلیه مستحدثاتی که در دهات و مزارع موقوفه توسط خوش نشین ها و یا اشخاص غیر احداث شده و با تأیید معتمدان محل، اعیان متعلق به آنان شناخته شده باشد، سند اجاره براساس نظر کارشناس رسمی دادگستری یا خبره محلی فقط در مورد عرصه با صاحبان اعیان تنظیم خواهد شد.

ماده ۸

تغییر کاربری زراعی و احداث هرگونه اعیانی بدون مجوز قانونی در اراضی نسق زراعتی موقوفه همچنان ممنوع می باشد.

تبصره: ادارات اوقاف و متولیان مکلف اند صورت کلیه اعیانی های احداثی در دهات و مزارع موقوفه را تهیه و به سازمان اوقاف و امور خیریه بفرستند.

ماده ۹

هرگاه در تشخیص زارع صاحب نسق اختلافی به وجود آید ، فرم هاو اسناد و صورتجلسات تنظیمی در اجرای قوانین اصلاحات ارضی ملاک عمل خواهد بود.

ماده ۱۰

در مورد زارعان و متصرفان و صاحبان اعیانی و انتقال گیرندگان موقوفات عام ، موضوع مواد ۵ و ۹ این آیین نامه ، در صورت خودداری از تنظیم سند اجاره طبق ماده ۳ عمل خواهد شد.

ماده ۱۱

وجوه حاصل از فروش موقوفات مزروعی که در حساب شماره ۵۵۵۷ بانک تعاون کشاورزی تودیع شده و اهدایی دولت به موقوفه تلقی شده به نسبت دستور پرداخت های وصولی مربوط به هر موقوفه به حساب همان موقوفه منظور و واریز خواهد شد تا در صورت لزوم صرف عمران و آبادی موقوفه شود.

ماده ۱۲

به منظور رسیدگی به حساب بدهی معوض زارعان ، از تاریخ فروش تا تاریخ تنظیم سند اجاره جدید با توجه به مفاد تبصره ۱ ماده ۶ این آیین نامه اجاره بها تعیین و تا میزان پرداخت های زارعان به حساب دولت با ارائه مدارک پرداخت اقساط آنان تهاتر و در صورتی که زارعان بدهکار شوند ما به التفاوت محاسبه و به صورت نقد یا اقساط از آنان وصول و به حساب موقوفه واریز خواهد شد.

ماده ۱۳

کلیه مقررات این آیین نامه در مورد آب های موقوفه که عواید آنها به مصارف عام می رسد نیز مجری است.

ماده ۱۴

در مواردی که جهت مورد نظر واقف تغییر یافته باشد به صورت اصلی بازگردانده می شود مگر این که بازگرداندن آن به وضع اول موجب عسر و حرج و قلت درآمد و امثال آن باشد که در این صورت ابقای آن به صورت فعلی با اجازه ولی فقیه یا نماینده ایشان در سازمان اوقاف و امور خیریه بلاشکال خواهد بود.

ماده ۱۵

در مورد ابلاغ نظرات کمیسیون موضوع ماده ۲ و اخطارها و دعوت نامه هایی که ادارات اوقاف و امور خیریه در اجرای این آیین نامه صادر و ارسال می نمایند مقررات مربوط به ابلاغ تصمیمات شعب تحقیق اوقاف ، (مواد ۱۰ و ۲۹ و ۳۱) آیین نامه کیفیت تحقیق در شعب تحقیق سازمان حج و اوقاف و امور خیریه ، موضوع تصویب نامه شماره ۹۳۳۶۶ مورخ ۱۳۶۵/۱۰/۱۸ ، رعایت خواهد شد.

ماده ۱۶

مقررات این آیین نامه شامل موقوفات آستان قدس رضوی و حضرت معصومه و حضرت احمد بن موسی . و سایر موقوفاتی که متولیان آنها منصوب از طرف ولی فقیه باشند نیز می شود . متولیان و امنای این موقوفات رأساً امور اجرایی

را طبق ماده واحده قانون ابطال اسناد و فروش رقبات ، آب و اراضی موقوفه و این آیین نامه به عهده خواهند داشت.

تبصره ۵ : متولیان موقوفات یاد شده می توانند در تشکیل کمیسیون موضوع ماده ۲ این آیین نامه تنها برای موقوفات تحت تولیت خود اقدام نمایند.

ماده ۱۷

از تاریخ تصویب این آیین نامه کلیه مصوبات هیئت دولت که مغایر با این آیین نامه است ملغی می باشد.

معاون اول رئیس جمهور - حسن حبیبی

اصلاح آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد
فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه،
مصوب ۱۳۷۴/۲/۳
(مصوب ۱۳۷۸/۱۲/۱۵)

سازمان اوقاف و امور خیریه - وزارت جهاد سازندگی

هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۱۵ بنا به پیشنهاد شماره ۴۱۰/۴۳۱ مورخ ۱۳۷۴/۳/۷ سازمان اوقاف و امور خیریه و به استناد تبصره ۶ ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۷۱/۱۱/۲۵ و با توجه به فتاوی مقام معظم رهبری در پاسخ به استعلامات مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۲، ۱۳۷۲/۱۰/۷ و ۱۳۷۲/۱۰/۱۴ سازمان اوقاف و امور خیریه و همچنین مورخ ۱۳۷۲/۵/۱۲ و ۱۳۷۳/۳/۱۹ سازمان جنگل ها و مراتع کشور تصویب نمود:

متن زیر به عنوان ماده ۱۰ به آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ اضافه می شود و شماره ماده ۱۰ آن به ۱۱ و شماره های بعدی الی آخر به همین ترتیب تغییر می یابند.

ماده ۱۰

چنانچه تمام یا بخشی از اراضی قابل واگذاری واقع در حریم روستاهای موقوفات عامه در اجرای ماده ۵۶ قانون حفاظت و بهره برداری از جنگل ها و مراتع، مصوب ۱۳۴۶ به عنوان انفال، منابع ملی اعلام شده باشد، می باید

حق بهره برداری آن توسط سازمان جنگل ها و مراتع کشور به سازمان اوقاف و امور خیریه و متولیان واگذار شود.

تبصره ۱: اراضی مذکور در حکم موقوفه بوده و در حدود محدوده و حریم روستای موقوفه و بنا به درخواست سازمان اوقاف و امور خیریه واگذار خواهد شد.

تبصره ۲: هرگونه تغییر کاربری در این اراضی منوط به موافقت سازمان جنگل ها و مراتع کشور و نیز اخذ مجوز از سایر مراجع قانونی ذیربط خواهد بود.

تبصره ۳: سازمان های یاد شده مکلف اند ظرف حداکثر دو سال نقل و انتقال زمین های موضوع این ماده را محقق نمایند.

تبصره ۴: چنانچه این گونه اراضی از طریق دولت به اشخاص حقیقی یا حقوقی به صورت اجاره یا فروش واگذار گردیده باشد ، اسناد تنظیمی با اطلاع دستگاه اجرایی مربوط اصلاح و با متصرف نسبت به عرصه سند اجاره تنظیم خواهد شد.

کلیه مستحذاتی که در این اراضی توسط متصرفین احداث شده باشد متعلق به آنان خواهد بود.

معاون اول رئیس جمهور - حسن حبیبی

اصلاح آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد
فروش رقبات ، آب و اراضی موقوفه
(مصوب ۱۳۸۰/۸/۲)

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - وزارت جهاد کشاورزی

هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۸/۲ بنا به پیشنهاد شماره ۶۸۶۱ مورخ ۱۳۷۹/۲/۲۴ معاونت حقوقی و امور مجلس رییس جمهور و به استناد اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تصویب نمود:

آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات ، آب و اراضی موقوفه (موضوع تصویب نامه های شماره ۱۱۴۶/ت/۱۲۷۸۴ هـ مورخ ۱۳۷۴/۲/۶ و ۴۴۰۸۹/ت/۱۵۳۲۰ هـ مورخ ۱۳۷۵/۶/۱۳) به شرح زیر اصلاح می گردد:

۱- ماده ۲ آیین نامه یاد شده به شرح زیر اصلاح می شود:

ماده ۲

ادارات اوقاف و امور خیریه و متولیان موقوفات مکلف اند با توجه به سوابق ثبتی ، موقوفات عامه ای را که به فروش رسیده یا به صورتی به ملکیت اشخاص درآمده است ، صورت برداری و همراه با مستندات و دلایل به سازمان اوقاف و امور خیریه ارسال نمایند . سازمان اوقاف ضمن مطلع نمودن متصرف یا متصرفین این موقوفات و یا اشخاص ذینفع دیگر ، موضوع را به کمیسیون مرکب از سه نفر فقیه صاحب نظر که با انتخاب و زیر نظر نماینده ولی فقیه در

سازمان یاد شده تشکیل می شود ارجاع می کند . کمیسیون مذکور نظر خود را در مورد جواز شرعی فروش یا تبدیل رقبات با توجه به اسناد و مدارک ارائه شده اداره اوقاف و متولی ذیربط و همچنین اشخاص ذینفع در موقوفه اعلام می نماید . در صورتی که تبدیل و فروش رقبه موقوفه به نظر کمیسیون با مجوز شرعی انجام شده باشد معامله تأیید می شود و در غیر این صورت نظر نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه دایر بر بطلان سند فروش یا تبدیل موقوفه هم زمان به سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و متصرف یا متصرفین و یا اشخاص ذینفع در موقوفه ابلاغ می شود . ادارات ثبت براساس این تصمیم نسبت به بطلان سند در سوابق ثبتی و دفاتر مربوط ثبت و صدور سند جدید به نام موقوفه اقدام خواهند نمود . در هر صورت این تصمیم قابل اعتراض در مراجع صالح قضایی خواهد بود* .

۲- در ماده ۳ آیین نامه عبارت « ظرف سی روز از تاریخ ابلاغ نظریه اوقاف» به « ظرف سی روز از تاریخ رؤیت نامه اوقاف» اصلاح می شود.

۳- تبصره ای به شرح زیر به ماده ۳ آیین نامه الحاق می شود:
تبصره : در مواردی که در اجرای این قانون از زارعان صاحب نسق خلع ید می گردد در صورت تقاضای زارعان ، وزارت جهاد کشاورزی مکلف است از

* عبارت « در هر صورت این تصمیم قابل اعتراض در مراجع صالح قضایی خواهد بود.» به موجب مصوبه مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۸ هیئت وزیران حذف شده است.

اراضی مستعد کشاورزی موجود در منطقه و در صورت نبودن اراضی قابل واگذاری در منطقه، از اراضی سایر مناطق، با رعایت قوانین و مقررات جاری نسبت به واگذاری اراضی به آنان با رعایت اولویت اقدام نمایند.

۴- بند «ب» ماده ۵ آیین نامه به شرح زیر اصلاح می شود:

ب: هرگاه موقوفه مزروعی پس از انتقال به دولت با تنظیم سند رسمی به زارعان مربوط واگذار شده باشد برای ابطال اسناد یا تأیید فروش آن به همان ترتیبی که در ماده ۲ اصلاحی این آیین نامه آمده است عمل خواهد شد*.

۵- ماده ۶ آیین نامه به شرح زیر اصلاح می شود:

ماده ۶

پس از انجام موارد مندرج در بندهای «الف» و «ب» ماده ۵، ادارات اوقاف نسبت به موقوفات تصرف شده و متولیان نسبت به موقوفات تحت تولیت خود مطابق مفاد این آیین نامه با متصرفان و زارعان، سند اجاره تنظیم می نمایند. مبلغ اجاره بها متناسب با مورد اجاره و با رعایت ارزش حقوق اکتسابی متصرفان و زارعان، طبق نظر کارشناس رسمی یا خبره محلی تعیین می شود.

* عبارت «ماده ۲ اصلاحی» به موجب مصوبه مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۸ هیئت وزیران حذف شده است.

۶ - تبصره ۴ ماده ۶ آیین نامه به شرح زیر اصلاح می شود:

تبصره ۴: در صورتی که موقوفات مزروعی موضوع این آیین نامه در محدوده خدمات شهری قرار گرفته و کاربری زراعی آن تغییر یافته یا قابل تغییر باشد قبل از هرگونه اقدام در مورد تفکیک و واگذاری آن اراضی، باید حقوق مکتسبه زارعان صاحب نسق با نظر کارشناس مرضی الطرفین و یا کارشناس منتخب ادارات اوقاف و یا متولیان (حسب مورد) و زارع صاحب نسق به وسیله ادارات اوقاف و امورخیریه و یا متولیان شناسایی و به نحو مناسبی تأمین و تأدیة گردد. در صورت عدم توافق و تراضی در شناسایی و تقویم حقوق مکتسبه، به درخواست هر یک از طرفین، موضوع توسط مراجع قضایی ذیصلاح مورد رسیدگی قرار گرفته و حقوق مکتسبه زارعان برابر نظر دادگاه پرداخت می شود.

ادارات اوقاف و متولیان مکلف اند در واگذاری اراضی تغییر کاربری داده شده، در صورت تقاضای زارع صاحب نسق به هر یک از افراد صاحب نسق برای اجاره یک قطعه از حداقل تفکیکی از همان اراضی اولویت قایل شوند.

۷ - متن زیر به عنوان تبصره های ۴ و ۵ به ماده ۷ آیین نامه الحاق می شود:

تبصره ۴: به منظور ترویج فرهنگ احیا و بهره وری از موقوفات و تشویق زارعان به ادامه کشت و زرع بر روی اراضی موقوفه و تسهیل عملیات زراعی آنان بانک ها و سایر مؤسسات مالی اعتباری، با رعایت مقررات مربوط ترتیبی اتخاذ نمایند تا تسهیلات مالی لازم به زارعان صاحب نسق موقوفات اعطا

گردد به نحوی که اعطای تسهیلات بانکی به این زارعان بدون توثیق و ترهین عرصه و صرفاً با استفاده از سند اعیانی، اخذ سفته، تضمین های زنجیره ای زارعان از یکدیگر و یا توثیق منافع واگذار شده از طریق اجاره و حقوق مکتسبه مترتب بر آن امکان پذیر باشد.

در مواردی که بانک ها بابت تسهیلات اعطایی به زارعان با توثیق سند اعیانی و حقوق مکتسبه نظر به تأمین مطالبات لاوصول خود از محل منفعت اعیانی و حقوق مکتسبه مرتبط با اراضی موقوفه داشته باشند، ادارات اوقاف و متولیان، بانک ها و مؤسسات اعتباری یا اشخاصی که توسط آنان معرفی می شوند را در اسناد اجاره جایگزین زارع بدهکار می نمایند.

تبصره ۵: به منظور رفاه زارعان صاحب نسق و فراهم نمودن زمینه فعالیت بیشتر در اراضی موقوفه، ادارات اوقاف و امور خیریه و متولیان حسب مورد، در صورتی که واقف ترتیب دیگری برای اداره موقوفه معین نکرده باشد می توانند مدت اجاره زارعان را ده سال معین نمایند* و در ضمن عقد اجاره شرط نمایند که در پایان مدت مزبور عقد اجاره با زارع مزبور و یا قائم مقام قانونی وی براساس اجاره بهایی که با نظر کارشناس رسمی و یا خبره محلی با در نظر گرفتن حقوق مکتسبه زارع تعیین می گردد، تجدید خواهد شد. در موارد خاص آنگاه که مصلحت وقف و یا شرایط خاص دیگر اقتضا نکند افزایش

* هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲۰ تبصره ۵ الحاقی به ماده ۷ را بدین شرح اصلاح نمود: عبارت «در صورتی که واقف ترتیب دیگری برای اداره موقوفه معین نکرده باشد می توانند مدت اجاره زارعان را ده سال معین نمایند» جایگزین عبارت «مدت اجاره زارعان را ده سال معین می نمایند» گردید.

مدت اجاره موقوفه برای بیش از ده سال با جلب نظر ریاست سازمان اوقاف و امور خیریه امکان پذیر می باشد.

۸- ماده ۸ آیین نامه و تبصره آن به شرح زیر اصلاح می گردد:
ماده ۸ (ابطال شده)^۱

معاون اول رییس جمهور - محمد رضا عارف

^۱ - به موجب رأی شماره ۸۴۳ الی ۸۴۶ مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۱ هیئت عمومی دیوان عدالت اداری ماده ۸ اصلاحی آیین نامه اجرایی ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات ، آب و اراضی زراعی مصوب ۱۳۸۰/۸/۲ هیأت وزیران ابطال شده است . متن ابطال شده بدین شرح بود : « احداث هرگونه اعیانی و باغ در اراضی نسق زارعان موقوفه توسط این زارعان با اخذ مجوز از سایر مراجع قانونی ذیربط و بدون پرداخت مجاز می باشد . مستأجرین می توانند نسبت به ثبت اعیان های مستحدث از طریق ادارات ثبت اسناد و املاک اقدام نمایند و سند مالکیت دریافت دارند . ایجار ، توثیق و ترهین اینگونه اعیان ها مجاز بوده و نیاز به اعلام موافقت جداگانه ادارات اوقاف و امور خیریه و یا متولیان ندارد . »

اصلاح آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد
فروش رقبات ، آب و اراضی موقوفه
(مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۸)

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - وزارت جهاد کشاورزی

هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۸ با توجه به نظر رئیس مجلس شورای اسلامی ، موضوع نامه شماره ۴۲۱۱/هـ مورخ ۱۳۸۱/۷/۲۷ را تصویب نمود . تصویب نامه شماره ۳۷۱۲۷/ت/۲۲۹۰۵ هـ مورخ ۱۳۸۰/۸/۱۳ ، موضوع اصلاح آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات ، آب و اراضی موقوفه به شرح ذیل اصلاح می شود:

۱- در ماده ۲ اصلاحی موضوع بند ۱ تصویب نامه یاد شده عبارت « در هر صورت این تصمیم قابل اعتراض در مراجع صالح قضایی خواهد بود» حذف می گردد.

۲- در بند «ب» ماده ۵ اصلاحی موضوع بند ۴ تصویب نامه مزبور ، عبارت « ماده ۲ اصلاحی» حذف می شود.

معاون اول رئیس جمهور - محمدرضا عارف

ادغام جنبش ملی نیکوکاری
در سازمان اوقاف

شماره ۲۲۰۹۴

تاریخ: ۱۳۵۸/۲/۲۰

وزیر ارشاد ملی و سرپرست سازمان اوقاف

به موجب این ابلاغ کلیه اموال منقول و غیرمنقول و کارکنان جنبش ملی نیکوکاری از سازمان ملی خدمات اجتماعی منتزع و در سازمان اوقاف ادغام می گردد.

خواهشمند است دستور فرمایید نسبت به این تحویل و تحول اقدام نمایند.

نخست وزیر - مهدی بازرگان

مصوبه شورای عالی اداری در مورد
تفکیک امور حج و زیارت از سازمان
حج و اوقاف و امور خیریه

شماره: ۴۶۲/د ش

تاریخ: ۱۳۷۰/۸/۱۵

در اجرای اوامر مقام معظم رهبری درخصوص کیفیت اداره امور حج و زیارت، شورای عالی اداری در بیستمین جلسه مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۵، مواد زیر را مورد تصویب قرار داد:

ماده ۱

کلیه امور مربوط به حج و زیارت که به موجب قوانین و مقررات مختلف برعهده سازمان حج و اوقاف و امور خیریه محول گردیده است از آن سازمان منفک و بر عهده سازمان حج و زیارت قرار می گیرد.

ماده ۲

سازمان حج و زیارت سازمانی است مستقل، زیر نظر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و به صورت مؤسسه دولتی که رییس آن توسط وزیر و با هماهنگی نماینده ولی فقیه در امور حج و زیارت به عنوان معاون وزیر انتخاب می شود.

ماده ۳

امور فرهنگی تبلیغی و سیاسی حج و آنچه مربوط به آن است مانند انتخاب روحانیون و آموزش و امثال آن از اختیارات حوزه نمایندگی ولی فقیه خواهد بود.

ماده ۴

نقل و انتقال اعتبارات ، کارکنان ، سازمان و تشکیلات ، دارایی ها ، اموال و تعهدات مربوط به سازمان حج و زیارت ظرف مدت سه ماه توسط وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و با همکاری سازمان امور اداری و استخدامی کشور ، سازمان برنامه و بودجه و وزارت امور اقتصادی و دارایی انجام خواهد پذیرفت.

ماده ۵

از تاریخ تصویب این مصوبه ، عنوان سازمان حج و اوقاف و امور خیریه به سازمان اوقاف و امور خیریه تغییر می یابد.

ماده ۶

از تاریخ ابلاغ این مصوبه کلیه مقررات مغایر ، لغو و بلا اثر می گردد و سایر مقررات به قوت خود باقی است.

معاون رییس جمهور و دبیر شورای عالی اداری